

Przegląd Obszarów Wiejskich UE

nr 2
PL

grudzień 2009

Magazyn Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

**Kreatywność
i innowacje
w Unii Europejskiej
na rzecz rozwoju
obszarów wiejskich**

Komisja Europejska

Redaktor naczelny: Rob Peters, kierownik działu Sieć Europejska i Monitorowanie Polityki Rozwoju Obszarów Wiejskich w Dyrekcji Generalnej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich Komisji Europejskiej.

Autorzy i osoby zaangażowane w powstanie publikacji: Elena Saraceno, Tim Hudson, Åke Clason, Charles Abel, John Powell, Elisabeth Schwaiger, Eileen Humphreys, David Jepson, Annette Thuesen, Jon Eldridge, Justin Toland, Wendy Jones, Stephen Gardiner, Jonas Kupinas, Cécile Schalenbourg, Xavier Delmon, Petri Mikael Rinne, Luis Fidschuster i Thomas Dax. **Zdjęcia:** © Wspólnoty Europejskie, 1995–2009, Tim Hudson, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich Irlandii Północnej, Almenland Regions Entwicklungs GmbH, Réseau de Fermes Ouvertes en Périgord, Transcotland.com, Stowarzyszenie Małych Wysp Duńskich, Partnerstwo na rzecz Rozwoju w West Cork, Sabine Weizenegger, Annette Aagaard Thuesen, Viesoji Istaiga Placiajuostis Internetas, Ezequiel Scagnetti, Commendium Ltd, Krista Kõiv, Stephan Scholz, Lanckorona Amber Trail Association, János Oláh, Spass Kostow.

Zapraszamy do zaprenumerowania publikacji Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ESROW) pod następującym adresem:

<http://enrd.ec.europa.eu>

Można także zamówić jeden bezpłatny wydrukowany egzemplarz na stronie księgarni UE:

<http://bookshop.europa.eu>

Treść publikacji „Przegląd Obszarów Wiejskich UE” nie zawsze odzwierciedla poglądy instytucji Unii Europejskiej.

„Przegląd Obszarów Wiejskich UE” publikowany jest w sześciu językach urzędowych (angielskim, niemieckim, francuskim, hiszpańskim, włoskim i polskim).

Rękopis złożono w listopadzie 2009 r. Oryginalną wersją publikacji jest wersja w języku angielskim.

© Wspólnoty Europejskie, 2009

Powielanie dozwolone pod warunkiem podania źródła.

Dodatkowe informacje dotyczące Unii Europejskiej można znaleźć pod adresem: <http://europa.eu>

Printed in Luxembourg

Wydrukowano na papierze z recyklingu, wyróżnionym odznaką ekologiczną UE dla papieru graficznego (<http://ec.europa.eu/ecolabel>).

Spis treści

Co w trawie piszczy

- SŁOWO WSTĘPNE: JEAN-LUC DEMARTY, DYREKTOR GENERALNY,
DG DS. ROLNICTWA I ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH, KOMISJA EUROPEJSKA 4

Rozwój obszarów wiejskich

- INNOWACJE NA OBSZARACH WIEJSKICH – WYKORZYSTYWANIE SZANSY, JAKĄ DAJE ZMIANA 6
- OŚ 1 – WSPIERANIE KREATYWNOŚCI I INNOWACYJNOŚCI W SEKTORACH ROLNYM,
ŻYWNOŚCIOWYM I LEŚNYM UE 10
- OŚ 2 – NOWATORSKIE I KREATYWNE ROZWIĄZANIA W ZAKRESIE ZARZĄDZANIA ŚRODOWISKOWEGO 14
- OŚ 3 – KREATYWNOŚĆ I INNOWACJE W CELU RÓŻNICOWANIA DZIAŁALNOŚCI
NA OBSZARACH WIEJSKICH I POPRAWY JAKOŚCI ŻYCIA NA WSI 18
- OŚ 4 – INNOWACYJNE STRATEGIE I PROGRAMY ROZWOJU LOKALNEGO 22

Mieszkańcy wsi

- NOWATORSKIE PODEJŚCIE W NIEMIECKIM REGIONIE ALLGÄU – PROMOWANIE PIONIERÓW 27
- MEDIACJA I DIALOG PROWADZĄ DO INNOWACYJNOŚCI 30
- CYTATY Z WYPOWIEDZI SPECJALISTÓW DS. ROZWOJU OBSZARÓW
WIEJSKICH UE NA TEMAT INNOWACYJNOŚCI 32

Obszary wiejskie w centrum uwagi

- PARTNERZY W ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH UE 36
- POLITYKA SPÓJNOŚCI, KREATYWNOŚĆ I INNOWACYJNOŚĆ NA OBSZARACH WIEJSKICH 38
- DG DS. ŚRODOWISKA – „LIFE” I INNOWACYJNOŚĆ NA OBSZARACH WIEJSKICH 40
- „KATALIZATOR ZMIAN” POMAGA EUROPEJSKIM OBSZAROM WIEJSKIM. 42
- DZIAŁALNOŚĆ DG DS. SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO I MEDIÓW NA OBSZARACH WIEJSKICH 44

Kwestie dotyczące obszarów wiejskich

- ZMNIEJSZANIE RÓŻNIC MIĘDZY MIASTEM A WSIĄ W ZAKRESIE
TECHNOLOGII INFORMACYJNO-KOMUNIKACYJNYCH 46

Badania naukowe nad obszarami wiejskimi

- EUROPEJSKIE BADANIA I ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH – MAŁŻEŃSTWO Z ROZSĄDKU
WYWIAD Z JOSÉ MANUELEM SILVĄ RODRÍGUEZEM, DYREKTOREM GENERALNYM,
DG DS. BADAŃ NAUKOWYCH 52
- WSPARCIE UE DLA BADAŃ NA RZECZ INNOWACYJNOŚCI I KREATYWNOŚCI NA OBSZARACH WIEJSKICH 54
- PROMOWANIE INNOWACYJNOŚCI I PRZEKAZYWANIA WIEDZY NA OBSZARACH WIEJSKICH 56
- „COST 51” – POŁĄCZENIE INNOWACJI I ROZWOJU W OBSZARZE LEŚNICTWA UE 58

Podsumowanie informacji na temat obszarów wiejskich

- MIĘDZYNARODOWE PERSPEKTYWY DOTYCZĄCE INNOWACJI I KREATYWNOŚCI NA OBSZARACH WIEJSKICH 60

„Co w trawie piszczy” Czy wiecie, że...

... rok 2009 był Europejskim Rokiem Kreatywności i Innowacji, w którym podkreślano, jak ważną rolę w zwiększaniu dobrobytu ekonomicznego na terenach wiejskich Europy mogą odegrać kreatywność i innowacyjność. Cele rozwojowe stanowiły główną motywację do ustanowienia Europejskiego Roku Kreatywności i Innowacji, a koncepcje kreatywności i innowacji pozostają nadal ważne dla wzrostu gospodarczego i zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich UE.

Cele związane z innowacyjnością zostały uwzględnione w strategicznych wytycznych Wspólnoty, a do narzędzi polityki rozwoju obszarów wiejskich włączono nowe środki służące ich realizacji, w tym środek wsparcia współpracy w dziedzinie rozwoju nowych produktów i procesów.

Aspekty innowacyjności, które są związane z produktami i procesami, zawsze były ważne dla wspomagania zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, a ich znaczenie będzie równie istotne, gdy tereny wiejskie Europy staną przed nowymi wyzwaniami. Kwestię tę podniesiono w ocenie funkcjonowania wspólnej polityki rolnej, która podkreślała znaczenie innowacyjności jako głównego priorytetu unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich. W wielu różnych sektorach zachęca się do innowacyjności, zwłaszcza w kwestiach dotyczących zmian klimatu, zachowania różnorodności biologicznej, utrzymania dobrej jakości wód, wykorzystania energii odnawialnej, zwiększenia konkurencyjności i restrukturyzacji sektora mleczarskiego UE.

Pakiet naprawczy UE, który wprowadzono, by zmierzyć się ze światowym kryzysem gospodarczym, także zachęca do stosowania kreatywnych rozwiązań na obszarach wiejskich i stosowania innowacyjnych metod. Oprócz zwiększonych wyśilków służących podjęciu wspomnianych wyżej wyzwań, pakiet wspiera „inteligentne inwestycje”, mające na celu uzupełnienie braków w zakresie szerokopasmowego dostępu do Internetu na obszarach wiejskich. Prowadzona przez nas polityka rozwoju obszarów wiejskich odegra zasadniczą rolę we wspomaganiu innowacji, które służą zmniejszeniu „przepaści cyfrowej”, dzięki wykorzystaniu efektu synergii i poprzez koordynację z innymi działaniami politycznymi UE na obszarach wiejskich.

Dziewięćdziesiąt cztery programy rozwoju obszarów wiejskich (PROW) z ich ukierunkowanymi środkami interwencji oferują ogółem szeroki zakres praktycznej pomocy w działaniach służących osiągnięciu wspomnianych celów politycznych. Szeroki wybór możliwości dostępnych dzięki poszczególnym

programom stwarza zainteresowanym podmiotom działającym na obszarach wiejskich ogromne szanse na tworzenie nowatorskich procesów, które przyniosą nowe korzyści dla rozwoju tych obszarów i pomogą wytwarzać innowacyjne produkty rolne i świadczyć innowacyjne usługi. Jak pokazuje doświadczenie, szczególnie dobrze dostosowane do wspierania innowacji jest podejście „Leader”.

Jako dyrektor generalny DG ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich wiem z doświadczenia, że zainteresowane podmioty działające na obszarach wiejskich, niezależnie od tego, czy są to organizacje czy też osoby fizyczne, są niezwykle biegłe w opracowywaniu innowacyjnych produktów i procesów oraz wynajdywaniu kreatywnych rozwiązań w wypadku problemów występujących na tych obszarach. Z zainteresowaniem śledziłem postępy w technologii i polityce, które dokonały się w ostatnich latach na terenach wiejskich Europy i odczuwam dumę z tego, że w wiele z nich byłem osobiście zaangażowany.

Powinniśmy jednak pamiętać, że innowacyjność i kreatywność nie zawsze oznacza osiągnięcie spektakularnych wyników lub zaawansowane technologicznie wynalazki; we wszystkich 27 państwach członkowskich UE możemy znaleźć doskonałe przykłady innowacyjnych działań podejmowanych na obszarach wiejskich na szczeblu lokalnym i regionalnym.

Kreatywność i innowacje przejawiają się w różny sposób na terenach wiejskich UE. Na przykład innowacyjność ma takie samo znaczenie dla działań związanych z rozwojem obszarów wiejskich, takich jak poszukiwanie nowych rynków, zawiązywanie nowych partnerstw i dostosowywanie wypróbowanego podejścia do nowych okoliczności, jak dla tworzenia nowych produktów, wprowadzania nowych usług czy też testowania i wprowadzania nowych metod tworzenia sieci podmiotów działających na obszarach wiejskich.

Upowszechnianie dobrych praktyk wyłonionych w ramach polityki rozwoju obszarów wiejskich, a także innych działań programowych UE, były głównym celem Europejskiego Roku Kreatywności i Innowacji. W niniejszym wydaniu „Przeglądu Obszarów Wiejskich UE” przedstawiamy przykłady innowacyjności i kreatywności pochodzące z obszarów wiejskich Europy.

Niniejsza publikacja łączy przegląd analiz strategicznych z wyborem studiów przypadku z obszarów wiejskich różnych krajów Europy i przedstawia sposoby wykorzystania unijnego wsparcia, aby pobudzić innowacyjność i kreatywność na obszarach wiejskich. Mam nadzieję, że dzięki przykładom tego, co można już dzisiaj osiągnąć na obszarach wiejskich w Europie, uda nam się wykorzystać tę wiedzę, by stworzyć jeszcze lepsze warunki na tych terenach w przyszłości.

© WSPÓLNOTY EUROPEJSKIE, 1995-2009

Jean-Luc Demarty

Dyrektor generalny, DG ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, Komisja Europejska

Rozwój obszarów wiejskich

Innowacje na obszarach wiejskich – wykorzystywanie szansy, jaką daje zmiana

Kreatywność i innowacje to niezbędne składniki udanego rozwoju obszarów wiejskich w krajach UE-27, gdzie można znaleźć przykłady nowatorskiego podejścia, które pomagają sprostać najważniejszym wyzwaniom stojącym przed europejską wsią i korzystać z możliwości, jakie dają programy wsparcia.

Jak wspomniano wcześniej, rok 2009 był Europejskim Rokiem Kreatywności i Innowacji. W ciągu tego roku podjęto działania mające na celu pogłębienie wiedzy na temat znaczenia kreatywności i innowacyjności w rozwoju osobistym, społecznym i gospodarczym. Ponadto partnerzy i instytucje unijne zachęcali do upowszechniania dobrych praktyk, rozwoju edukacji i badań oraz pobudzania debaty politycznej dotyczącej omawianych kwestii. Głównym przesłaniem płynącym z działań podejmowanych w Roku Kreatywności i Innowacji było stwierdzenie, że kreatywność i innowacje przyczyniają się do dobrobytu gospodarczego, a także do dobrobytu całego społeczeństwa i poszczególnych jednostek.

Wspomniane działania skierowane były do różnych grup, w tym młodzieży, pedagogów, przedsiębiorców i polityków, a także do ogółu społeczeństwa. Zachęcano także organizacje społeczeństwa obywatelskiego do mobilizacji i zaangażowania się na szczeblu europejskim, krajowym i lokalnym.

Innowacyjność, kreatywność i polityka rozwoju obszarów wiejskich UE

Dzisiejsza unijna polityka rozwoju obszarów wiejskich opiera się na zasadach programowania, w którym uznaje się

nadrzędną rolę innowacyjności i kreatywności oraz wypływających z nich korzyści dla mieszkańców obszarów wiejskich, a także wszystkich osób korzystających z dobrodziejstw europejskiej wsi.

Strategiczne wytyczne Wspólnoty dla polityki rozwoju obszarów wiejskich promują innowacyjne podejście. Udowodniono, że stanowi ono priorytet polityczny, poprzez włączenie konkretnych środków służących innowacyjności do narzędzi polityki rozwoju obszarów wiejskich. Programy rozwoju obszarów wiejskich (PROW) państw członkowskich obejmują szeroką gamę środków, mających na celu pobudzenie innowacyjności i znalezienie nowych sposobów osiągnięcia przez społeczności wiejskie i inne zainteresowane podmioty rozwoju ekonomicznego, dobrobytu społecznego i dobrej jakości życia.

Innowacje uznaje się za szczególnie ważne w ułatwianiu zrównoważonego rozwoju, w którym wzrost gospodarczy jest równoważony przez dostarczanie i ochronę „dóbr publicznych”, takich jak różnorodność biologiczna i inne zasoby środowiska. Twórcze myślenie to narzędzie niezbędne także dla praktyków rozwoju obszarów wiejskich i decydentów,

którzy zajmują się podstawowymi kwestiami, takimi jak konkurencyjność, jakość życia, różnicowanie i spójność terytorialna.

Wykorzystanie zmian jako szansa dla obszarów wiejskich

Zajmowanie się problemami obszarów wiejskich wiąże się często z dostosowywaniem się do zmieniających się warunków na tych obszarach. Przeobrażenia te mogą być wywołane różnymi czynnikami, w tym zmianą klimatu, zmianami demograficznymi, spadkiem znaczenia sektorów tradycyjnej gospodarki wiejskiej i zmianami politycznymi. W wypadku obszarów wiejskich zmiany można czasem uznać za problem, ale jeśli się je wykorzysta, mogą być szansą na nowe możliwości rozwoju. W Europejskim Roku Kreatywności i Innowacji promowano koncepcję „wykorzystania zmiany jako szansy” i podkreślano rolę innowacji we wspomaganiu działań związanych z tym podejściem.

Zmiany w głównym nurcie polityki rozwoju obszarów wiejskich, która została dopasowana do nowych wyzwań wspólnych dla europejskiej wsi, również

„Innowacja to umiejętność postrzegania zmiany jako szansy, a nie zagrożenia. „

Albert Einstein

„Innowacja ma taki sam potencjał i znaczenie w wiejskich serowarniach, tartakach czy lokalnych szkołach wyższych co w mediolańskiej szkole projektowania, przemyśle lotniczym w Tuluzie czy dziale badań IBM. „

Frank Gaskell,

senator Euromontana i ekspert nominowany przez to stowarzyszenie do prac w tematycznej grupie roboczej nr 2 w ramach Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

podkreśliły rolę innowacji. Wspomniane nowe wyzwania znalazły odbicie zarówno w priorytetach całej Wspólnoty, jak i tych wynikających z oceny funkcjonowania wspólnej polityki rolnej (WPR). Wiążą się one ze zmianą klimatu, odnawialnymi źródłami energii, gospodarką wodną, różnorodnością biologiczną i restrukturyzacją sektora mleczarskiego. Ponadto pakiet naprawczy UE wprowadza pomoc na rzecz zwiększenia zasięgu sieci szerokopasmowych na obszarach wiejskich, co z kolei może przyczynić się do wsparcia różnych innowacji.

Podejmowanie tych wyzwań w sposób innowacyjny i kreatywny oraz wykorzystywanie związanych z nimi możliwości to podstawowa funkcja obecnych i przyszłych działań UE na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Cele strategiczne wzmacniają i podnoszą jakość rozwoju na tych obszarach, będącego częścią unijnej polityki, i sprawiają, że działalność prowadząca do powstania nowych produktów jest zauważalna.

W trakcie całego procesu programowania rozwoju obszarów wiejskich konieczna są innowacje i twórcze myślenie na poziomie regionalnym, krajowym i unijnym, które zapewniają realizację celów i efektywne wykorzystanie możliwości oferowanych przez politykę rozwoju wsi. Innowacje nie zawsze wiążą się z osiągnięciem spektakularnych wyników czy też z wynalazkami; mogą po prostu polegać na wprowadzaniu technologii i dobrych praktyk wykorzystywanych gdzie indziej i dostosowywaniu ich do określonych warunków i okoliczności panujących w nowym miejscu, albo na wprowadzaniu sprawdzonych koncepcji w nowy, bardziej efektywny sposób. Innowacje rozumiane w ten sposób często wynikają z intensywnych kontaktów i współpracy z podmiotami, które działają gdzie indziej, z pracy zespołowej i utworzonych sieci, a także, rzecz jasna, ze współpracy międzyterytorialnej i transnarodowej.

Krajowe sieci obszarów wiejskich

Uruchomiona pod koniec 2008 r. Europejska Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ESROW) stanowi innowację w ramach unijnej polityki

rozwoju obszarów wiejskich, obejmuje bowiem wszystkie jej aspekty, podczas gdy w poprzednich okresach programowania funkcjonowanie sieci ograniczało się wyłącznie do wspólnotowej inicjatywy „Leader+”. Oferta sieci obejmująca starannie dobrane, skoordynowane formy wsparcia otwiera nowe możliwości pozwalające na zidentyfikowanie i propagowanie właściwych działań w dziedzinie rozwoju obszarów wiejskich zarówno na szczeblu lokalnym, regionalnym, krajowym, jak i na szczeblu UE. Europejska Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich łączy nowych uczestników w nowy sposób, a proces tworzenia sieci kontaktów stanowi źródło innowacji, co okaże się korzystne dla wielu podmiotów zaangażowanych w rozwój wsi.

Unikalne funkcje ESROW w zakresie tworzenia sieci powodują, że może ona działać jako nowe narzędzie polityki pozwalające uzyskać informacje o tym, co się dzieje na obszarach wiejskich w całej UE oraz wykorzystywać je, by pomóc władzom krajowym w poprawie skuteczności podejmowanych przez nie konkretnych działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Europejska Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich stanowi zatem nowatorską metodę wspierania innowacji i kreatywności na obszarach wiejskich. Istotnymi partnerami w tym procesie rozwojowym są krajowe sieci obszarów wiejskich (KSOW).

Krajowe sieci obszarów wiejskich stanowią kolejny istotny innowacyjny element dzisiejszej unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich. Przed nastaniem

obecnego okresu programowania nie było sieci mającej taki sam zakres kompetencji co krajowe sieci obszarów wiejskich, które odgrywają istotną rolę we wspieraniu innowacji na obszarach wiejskich oraz przyczyniają się do realizacji celów strategicznych unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich.

- KSOW stanowią korzystny łącznik na poziomie państw członkowskich pomiędzy administracją państwową a licznymi podmiotami prowadzącymi działalność w różnych dziedzinach rozwoju obszarów wiejskich. Struktura i organizacja tych sieci może różnić się w poszczególnych krajach, jednak we wszystkich przypadkach ich główna rola polega na wspieraniu wdrażania i oceny polityki rozwoju obszarów wiejskich.

Cele krajowych sieci obszarów wiejskich to między innymi:

- wymiana informacji i zachęcanie do komunikacji między zainteresowanymi stronami działającymi na obszarach wiejskich poprzez organizację konferencji, spotkań, szkoleń, wydawanie publikacji oraz prowadzenie strony internetowej;
- identyfikacja, analiza i rozpowszechnianie możliwych do przeniesienia dobrych praktyk poprzez opracowania tematyczne, studia przypadku oraz systemy nagradzania;
- przygotowanie szkoleń dla lokalnych grup działania (LGD) w trakcie ich tworzenia;

© ZDJĘCIE: NORTHERN IRELAND GOVERNMENT'S DEPARTMENT OF AGRICULTURE AND RURAL DEVELOPMENT

- wspieranie projektów współpracy poprzez propagowanie wiedzy na temat istniejących możliwości, pomoc w poszukiwaniu partnerów, opiekę pedagogiczną nad projektami oraz doradztwo w dziedzinie zarządzania partnerstwem.

Wiele krajowych sieci obszarów wiejskich znajduje się dopiero na wczesnym etapie rozwoju i, jak mówi Henk Kieft z niderlandzkiej Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich, „chętnie badamy sposoby, jakimi KSOW pozyskują uwagę zainteresowanych stron, i uważamy, że jest to proces wymagający ciągłego zaangażowania. Pragniemy łączyć różne interesy, wiemy bowiem, że innowacje wynikają z nieoczekiwanych i nowych powiązań”.

Maria Gustafsson ze szwedzkiej sieci obszarów wiejskich uważa tę sieć za „możliwość współpracy i uczenia się od siebie nawzajem”. „Rozumiemy znaczenie motywowania naszych członków i staramy się dopilnowywać, aby zaangażowanie w taką sieć przyniosło ludziom korzyści” – podkreśla. „Ma to olbrzymie znaczenie, gdyż bez naszych członków nie mielibyśmy możliwości właściwego analizowania postępów jakie dokonują się na obszarach wiejskich, nie byłibyśmy też w stanie doceniać innowacji i zmian, pojawiających się w poszczególnych regionach lub sektorach”.

Camillo Zaccarini Bonelli z włoskiej sieci obszarów wiejskich (ISMEA) opisuje przyjęte przez sieć podejście jako sposób wspierania skutecznej realizacji unijnej polityki obszarów wiejskich. Uważa, że „stosowane przez ISMEA podejście integrujące to dobry mechanizm identyfikacji faktycznych potrzeb i luk informacyjnych, które pojawiają się w związku z nowymi wyzwaniami i wszelkimi innymi aspektami polityki rozwoju obszarów wiejskich”. Opisuje także, w jaki sposób „wykorzystywane są biura regionalne do pozyskiwania informacji z terenu, co uzupełniają tematyczne grupy zadaniowe”. „Stosowana innowacyjna metodyka pozwala nam na poszerzenie uczestnictwa i maksymalne korzystanie z istniejącego *know-how* w dziedzinie rozwoju wsi. Nasza sieć obejmuje nawet przedstawicieli z innych krajów” – dodaje.

Wspieranie innowacji

Krajowe sieci obszarów wiejskich są świadome korzyści, jakie kreatywne podejście przynosi społecznościom wiejskim, a realizowane za ich pośrednictwem innowacyjne programy prac przyczyniły się do osiągnięcia celów Europejskiego Roku Kreatywności i Innowacji. Dotyczy to np. zachęcania LGD do realizowania działań w ramach wszystkich czterech osi PROW. Do innowacji na wsi przyczyniają

się również pośrednio działania związane z upowszechnianiem licznych dobrych praktyk w różnych dziedzinach, w tym w rolnictwie i produkcji żywności, leśnictwie, zarządzaniu środowiskowym, turystyce, energetyce i usługach dla ludności.

Strona internetowa Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich bardzo ułatwia wymianę informacji pomiędzy krajowymi sieciami obszarów wiejskich i innymi stronami zainteresowanymi rozwojem wsi. Podkreśla to Haris Martinos, szef zespołu punktu kontaktowego Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, wyjaśniając: „Internet daje nam wiele możliwości zachęcania do nowych sposobów tworzenia sieci kontaktów w szerszej niż dotąd grupie podmiotów zaangażowanych w rozwój obszarów wiejskich na terenie UE. Cel ten przyświecał nam podczas projektowania strony internetowej ESROW, dlatego też zawiera ona innowacyjne interaktywne narzędzia, które wspomogą wymianę wiedzy i rozwijanie zdolności wśród jej użytkowników”.

Strona internetowa ESROW stanowi również platformę służącą upowszechnianiu dobrych praktyk. Przedstawione w dalszej części cztery artykuły prezentują interesujące innowacyjne podejście do działań rozwojowych na wsi. Artykuły te pokazują, jak poszczególne osie unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich mogą przyczynić się do realizacji celów związanych z innowacyjnością oraz ilustrują niektóre korzyści, jakie przyniosła realizacja działań z użyciem nowych metod, wprowadzenie nowych produktów i usług czy też dostosowanie wypróbowanych podejść do nowych okoliczności.

Innowacja i kreatywność to istotny element szerokiej gamy działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich – od planowania polityki po wdrażanie projektów. Koncepcja innowacji i kreatywności pojawia się często w wielu powiązanych wzajemnie działaniach w tej dziedzinie.

Nowe sposoby działania to różne nowe podejścia do rozwoju, w ramach których stosuje się nowe pomysły, wykorzystuje nowe techniki, koncentruje się na alternatywnych rynkach, łączy różne sektory i zainteresowane strony poprzez zastosowanie nowych metod tworzenia sieci kontaktów, wspiera nowe grupy priorytetowe lub też odkrywa nowe rozwiązania dla problemów społecznych, gospodarczych i środowiskowych.

Tworzenie nowych produktów i usług wynika często ze stosowania innowacyjnych metod pracy i może mieć miejsce dzięki wykorzystywaniu nowatorskich technik, technologii, procesów, partnerstw, badań i sposobów myślenia.

Dostosowanie wypróbowanego podejścia do nowych okoliczności uznaje się także za bardzo skuteczny sposób tworzenia innowacyjnych rozwiązań w dziedzinie rozwoju wsi, mających znaczenie na szczeblu lokalnym. Tego rodzaju innowacje są często wynikiem wymiany wiedzy między regionami lub państwami członkowskimi.

“**Innowacja to poszukiwanie, znajdowanie i dzielenie się.**”

Rob Janmaat,
niderlandzka Sieć
Obszarów Wiejskich

Wspieranie kreatywności i innowacyjności w sektorach rolnym, żywnościowym i leśnym UE

Finansowanie rozwoju w ramach osi 1 oferuje nowe możliwości wspierania kreatywności i innowacyjności w celu zwiększenia konkurencyjności w europejskich sektorach rolnym i leśnym.

Konkurencja w sektorach rolnym, leśnym i spożywczym nasila się w szybkim tempie, co sprawia, że coraz większą wagę przykładają do kreatywności i innowacyjności. Oś 1 polityki rozwoju obszarów wiejskich UE zapewnia wsparcie poprzez stwarzanie możliwości rozwoju nowych produktów i usług, zachęcanie do nowych metod pracy oraz ułatwianie dostępu do alternatywnych rynków, technologii i procesów.

Powodzenie przedsiębiorstw rolnych i leśnych w tym zakresie będzie zależało od wsparcia udzielonego w ramach programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW) beneficjentom osi 1, którzy będą mogli wykorzystać w sposób nowatorski i kreatywny konwencjonalne środki przeznaczone na modernizację i konkurencyjność. Środki te mogą ułatwić osiągnięcie powyższych celów, natomiast niektóre z nich można zastosować do wdrożenia nowatorskich praktyk.

Na przykład środki osi 1 mają za zadanie aktywnie promować innowacyjność w sektorach rolnym i leśnym UE i wspierać rolników i leśników w pogłębianiu technicznej i ekonomicznej wiedzy specjalistycznej poprzez kształcenie zawodowe, dostarczanie informacji i usługi doradcze. Pozostałe zasoby finansowe osi 1 są dostępne na inwestowanie w innowacyjne technologie oraz wspieranie współpracy między rolnikami, przemysłem przetwórczym i innymi podmiotami w zakresie rozwoju nowych produktów i procesów.

Nowe produkty i procesy

Aby podnosić i promować jakość i bezpieczeństwo produktów rolnych, preferuje się podejście oparte na współpracy, zazwyczaj pomiędzy zainteresowanymi stronami i podmiotami badawczymi, odpowiadając tym samym na oczekiwania konsumentów i zapewniając właściwą jakość oferowanych produktów. Aby wesprzeć tego rodzaju działania rozwojowe na wsi, wprowadzono nowy środek (124), w ramach którego udzielana jest konkretna pomoc na współpracę w rozwijaniu nowych produktów rolnych i leśnych.

Kilka programów rozwoju obszarów wiejskich skorzystało z możliwości oferowanych przez środek 124. W tabeli 1 przedstawiono, jak jest on wykorzystywany w różnych krajach. Lista ta nie jest wyczerpująca – pokazuje jedynie, jak szeroki jest zakres środka na rzecz innowacyjności.

Tabela 1:
Przykłady priorytetów państw członkowskich w ramach środka 124

Kraj	Działania w ramach środka 124 skupiają się na takich kwestiach, jak:
Szwecja	Bliższa współpraca z instytucjami badawczymi
Estonia	Poprawa jakości żywności i uzyskanie oszczędności energii
Dania	Rozwijanie nowych, wydajnych procesów i technologii, które minimalizują problemy ekologiczne
Republika Czeska	Inwestycje związane z rozwojem nowych produktów rolnych i spożywczych oraz stosowanie nowych procesów i technologii w produkcji zwierzęcej i roślinnej
Niderlandy	Nowe metody organizacyjne w działalności gospodarczej
Malta	Poprawa współpracy rolników z przetwórcami w celu poszerzenia wiedzy z zakresu marketingu
Portugalia (kontynentalna)	Poprawa jakości usług w łańcuchach podaży

Zakres możliwości oferowanych przez środek 124 pokazuje, jak jego elastyczność przyczynia się do zwiększenia innowacyjności rezultatów działań osi 1. Pogląd ten potwierdza doświadczenie brytyjskiego regionu Walii. Środek 124 jest tam wdrażany w ramach programu „Wydajność łańcucha dostaw” (Supply Chain Efficiencies). Do tej pory ten nowatorski program pomógł sfinansować około 20 projektów. Według Neila Howarda z rządu Walii „największą zaletą środka 124 jest jego elastyczność we wspieraniu projektów opartych na badaniach naukowych o bardziej spekulatywnym charakterze, które są wysoce innowacyjne, ale w przypadku których przyszłe korzyści są niepewne”.

Potencjał innowacyjny

Wsparcie w ramach osi 1 może być zatem uznane za dość znaczące, ponieważ umożliwia dynamiczny i innowacyjny rozwój w sektorach rolnym i leśnym, a także przyczynia się do wzrostu na obszarach wiejskich.

Osiągnięcie wspomnianych celów polityki rozwoju zależy po części od przyjęcia dobrych praktyk we wszystkich państwach członkowskich, gdyż korzyści płynące z innowacji wprowadzonych w jednej dziedzinie lub jednym sektorze mogą zostać pomnożone, jeżeli zostaną rozpowszechnione na większym obszarze UE. Poniższe studia przypadku przedstawiają interesujące dobre praktyki stosowane w ramach innowacyjnych działań osi 1 w całej UE.

„Innowacyjność to skupianie się na konsumencie i zaspokajanie jego wciąż zmieniających się potrzeb, zarówno jeśli chodzi o nowe produkty i usługi, jak i nowe metody ich dostarczania. ”

Paul McCarthy, szkoleniowiec,
Irlandzki Urząd ds. Żywności i Rozwoju Rolnictwa

Dzięki innowacji o znaczeniu lokalnym powstają wartościowe miejsca pracy na obszarach wiejskich w Estonii

Innowacja jest często kojarzona z przenoszeniem sprawdzonych rozwiązań w nowe miejsca i sytuacje. Tak było w przypadku Estonii, gdzie przedsiębiorczy rolnik z prowincji Harju z powodzeniem zaadaptował pochodzącą z Hiszpanii technologię energii odnawialnej. Dzięki temu innowacyjnemu przedsięwzięciu o znaczeniu lokalnym, które uzyskało wsparcie w ramach osi 1, powstał zakład produkcji bioetanolu, który zaofertował nowe, cenne miejsca pracy dla ludności wiejskiej, umożliwił jej nabycie nowych kwalifikacji, podwyższył poziom konkurencyjności gospodarstw oraz przyniósł wiele nowych, ekonomicznie opłacalnych korzyści dla środowiska.

Aby wesprzeć rozwój swojego innowacyjnego przedsięwzięcia, rolnik, Ants Pak, zdobył fundusze z osi 1, w ramach środka 123. Przedsięwzięcie ma zwiększyć wartość dodaną produktów rolnych, w szczególności buraków cukrowych, uprawianych w gospodarstwie rolnym A. Paka o powierzchni 250 ha. Nowy zakład jest obecnie w stanie wyprodukować z przetworzonych odpadów roślinnych i buraków cukrowych 5000 litrów bioetanolu dziennie, co spełnia omawiane założenia.

© KRISTA KOIV

Dzięki alternatywnemu podejściu do różnicowania działalności gospodarstw inwestycja osiągnęła wymierne rezultaty, natomiast skuteczny transfer nowych technologii umożliwił utworzenie ponad 20 dodatkowych miejsc pracy w rejonie Ääsmäe. Ponadto zakład oferuje wysokiej jakości miejsca pracy, co stanowi kolejną ważną innowację w zakresie doskonalenia kwalifikacji lokalnej siły roboczej.

Gospodarstwo rolne Kadarbiku, zajmujące się uprawą warzyw, planuje produkować do 3000 ton bioetanolu rocznie, zbierając buraki cukrowe z sąsiednich terenów oraz zwiększając własną produkcję. Te zmiany dodatkowo zwiększą korzyści uzyskane dzięki wsparciu omawianego nowoczesnego podejścia do podnoszenia wartości produktów rolnych w ramach osi 1.

Nowy zakład A. Paka nie tylko przyczynia się do utrzymania konkurencyjności jego gospodarstwa i innych gospodarstw, ale będąc ważną lokalną innowacją o wymiarze społeczno-gospodarczym, przyczynia się również do osiągnięcia szerszych, globalnych celów środowiskowych. Do głównych korzyści pośrednich z produkcji bioetanolu należy m.in. wzrost wydajności dzięki użyciu odpadów roślinnych w procesie produkcji. Odpady z samego zakładu produkcji bioetanolu służą do wytwarzania paszy dla zwierząt gospodarskich.

Dzięki innowacyjnemu, mobilnemu podejściu wzrasta konkurencyjność niemieckich hodowli bydła mlecznego

Celem innowacyjności w ramach osi 1 jest podniesienie konkurencyjności obszarów wiejskich, co jest również priorytetem działań politycznych dotyczących europejskiego sektora mleczarskiego, który przechodzi proces restrukturyzacji. Jednym ze sposobów na zwiększenie rentowności gospodarstw mleczarskich jest zwiększanie wartości dodanej ich podstawowych produktów, chociaż drobnym producentom rolnym może być trudno pokryć koszty inwestycyjne związane z taką działalnością rozwojową. Tego typu różnicowanie jest również ryzykowne, co może zniechęcać rolników. Wszystkie te trudności zostały jednak przewyżnione w innowacyjnym projekcie z południowych Niemiec, który zakładał stworzenie przenośnych urządzeń do produkcji sera dla hodowców bydła mlecznego w regionie Chiemgau (Bawaria). Mimo że projekt został sfinansowany z niemieckiego, krajowego programu „Regionen Aktiv”, a nie z PROW, stanowi on dobry przykład na to, jak innowacja może pomóc w zwiększeniu wartości dodanej produktów.

Ponieważ w projekcie wykorzystano nową i innowacyjną metodę produkcji sera, początkowo nie znano ważnych parametrów operacyjnych. Dzięki rządowemu wsparciu udało się jednak dopilnować, aby mobilna technologia odpowiadała lokalnym warunkom. Okazało się, że pomysłowe rozwiązania pozwoliły rozwiązać wątpliwości typu: Czy produkować miękkie, twarde czy suche sery? W jaki sposób proces ma być zasilany? Czy urządzenie powinno zostać wybudowane na przyczepie, czy być częścią furgonetki? Znalaziono odpowiedzi na te ważne pytania dotyczące nowych zastosowań konwencjonalnych technik produkcji sera, czego efektem była wykonana na zamówienie przyczepa kompaktowa, w której znajdują się dwa kotły serowarskie zasilane gazem. Są one zdolne przetworzyć 1200 litrów mleka

i mogą zostać dostosowane do produkcji zarówno tradycyjnych, twardych serów, jak i bardziej miękkich odmian, które mogą być oferowane w formie plastrów (*Schnittkäse*) w wysokogatunkowych opakowaniach.

Rolnicy z regionu Chiemgau z zadowoleniem przyjęli możliwość podniesienia wartości produktów oferowaną przez nowe, tanie i bezpieczne ruchome urządzenie do produkcji sera. Wymagania lokalnego sektora mleczarskiego stale rosną, zaś nowa technologia może działać w różnych lokalizacjach, prawie przez całą dobę, przez co najmniej 250 dni w roku. Wśród klientów są zarówno drobni producenci rolni, wytwarzający produkty niszowe w niewielkich partiach, jak i więksi producenci, którzy regularnie przetwarzają duże ilości mleka na potrzeby dystrybucji hurtowej.

Higiena i jakość są dokładnie monitorowane, a ich zgodność z standardami łatwiej osiągnąć – większość kontroli surowego mleka odbywa się już w mleczarniach na terenie gospodarstwa, co pomaga uniknąć kosztownych inwestycji, które muszą ponieść standardowe zakłady serowarskie.

Mocną stroną tej innowacji jest jej prostota, a takie kreatywne podejście do polepszania konkurencyjności hodowli bydła mlecznego jest wciąż istotne dla wielu producentów w całej Europie. Więcej informacji na temat tego projektu można uzyskać w niemieckiej Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich (e-mail: dvs@ble.de).

© STEPHAN SCHOLZ

Nowatorskie i kreatywne rozwiązania w zakresie zarządzania środowiskowego

Oś 2 unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich dotyczy problemów środowiskowych i kwestii związanych z gospodarowaniem gruntami w ramach działalności rolniczej. W tym przypadku innowacyjność nabiera szczególnego znaczenia, gdyż jest powodowana rosnącą wrażliwością społeczeństwa oraz potrzebą ciągłego poszukiwania bardziej zrównoważonych praktyk rolniczych na obszarach wiejskich.

W strategicznych wytycznych Wspólnoty dotyczących polityki rozwoju obszarów wiejskich podkreślono rolę innowacyjności w unijnej polityce rozwoju obszarów wiejskich, zwracając uwagę na jej potencjał w osiąganiu pozytywnych efektów w obliczu nowych wyzwań, takich jak zmiany klimatu, produkcja energii ze źródeł odnawialnych, bardziej zrównoważona gospodarka wodna i zatrzymanie zmniejszania różnorodności biologicznej. Wsparciem innowacji w tych obszarach mogłoby być promowanie rozwoju czy podejmowanie i stosowanie odnośnych technologii, produktów i procesów (decyzja Rady 2009/61/WE zmieniająca wytyczne dla rozwoju obszarów wiejskich). Najważniejszymi podmiotami w tym procesie są rolnicy i leśnicy. Wyzwaniem jest wyjście poza wymagane przez prawo dobre praktyki. Takie podejście stwarza duże możliwości eksperymentowania, które może prowadzić do innowacyjnych rozwiązań.

Oś 2 unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich oferuje podmiotom zainteresowanym rozwojem obszarów wiejskich różne możliwości rozwiązywania problemów środowiskowych. Są to np. działania obejmujące:

- zwiększanie różnorodności biologicznej poprzez ochronę obfitujących w różne gatunki typów roślinności oraz ochronę lub utrzymanie użytków zielonych i ekstensywnych form produkcji rolnej;
- polepszanie wydajności gospodarki wodnej poprzez utrzymanie ilości i zachowanie jakości;
- przyczynianie się do ograniczenia emisji podtlenku azotu (N₂O) i metanu (CH₄);
- pomoc w promowaniu sekwestracji dwutlenku węgla (CO₂).

Pomoc w rozwiązaniu problemów środowiskowych tego rodzaju uzmysłowiła wagę działań wspieranych w ramach Europejskiego Roku Kreatywności i Innowacji. Jednocześnie podmioty uczestniczące w rozwoju obszarów wiejskich już teraz przyczyniają się – bezpośrednio lub pośrednio – do promowania kreatywności i potencjału innowacyjnego

w tych dziedzinach. Wkład osi 2 w ten proces jest często utożsamiany z poszukiwaniem nowych metod i procesów, mających na celu poprawę warunków na obszarach wiejskich, ochronę środowiska i stawienie czoła nowym wyzwaniom, na które zwrócono szczególną uwagę w ocenie funkcjonowania reformy wspólnej polityki rolnej (WPR).

Wyzwania określone w ocenie funkcjonowania reformy wspólnej polityki rolnej obejmują kwestie wspomniane powyżej, a siłą napędową w znajdowaniu kreatywnych rozwiązań problemów związanych ze środowiskiem lub klimatem na obszarach wiejskich są rosnące obawy społeczne dotyczące konkretnych zagrożeń dla stabilności źródeł dochodów społeczności lokalnych. Obawy te sprawiają, że wysiłki innowacyjne nabierają szczególnego znaczenia i stają się wspólnym przedsięwzięciem, nastawionym na pomoc w dostarczaniu ważnych dóbr publicznych.

Kreatywne myślenie

Oś 2 może być wykorzystana, by wesprzeć kreatywne myślenie na potrzeby ochrony środowiska UE i wsparcia dóbr publicznych. Nowe podejście do metod gospodarowania gruntami stwarza przestrzeń dla tego rodzaju innowacji i, jak wyjaśnia Clunie Keenleyside, pracownik naukowy Instytutu Europejskiej Polityki Ochrony Środowiska w Zjednoczonym Królestwie, „mogłoby oznaczać zaadaptowanie sprawdzonej metody wypasu do innych systemów rolniczych lub przyjęcie podejścia uwzględniającego całość krajobrazu do zarządzania terenami leśnymi, jako sposobu radzenia sobie z długotrwałymi skutkami zmian klimatu. Jedną z rzeczy, która jest wspólna dla wszystkich innowacji w ramach osi 2, to wspólny cel, zakładający znalezienie sposobów zrównoważonego zarządzania środowiskiem na obszarach wiejskich”.

Czynniki sukcesu

Pille Koorberg z estońskiego Ośrodka Badań Rolniczych wspomina o głównych czynnikach sukcesu wpływających na optymalizację kreatywności i innowacji osi 2, wygłaszając swój pogląd, że „innowacyjność nie bierze się z próżni; kreatywnemu myśleniu często pomaga sprawna komunikacja między dobrze poinformowanymi partnerami. Europejska Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ESROW) zapewnia taką platformę porozumienia”. „Ja sam jestem zaangażowany w prace tematycznej grupy roboczej ESROW, która bada nowe sposoby, jakimi rolnictwo zapewnia dobra publiczne, takie jak różnorodność biologiczna czy inne korzyści środowiskowe” – dodaje.

Do innych czynników sukcesu należy również możliwość wspierania w ramach osi 2 innowacyjnych procesów rozwoju obszarów wiejskich, które prowadzą do nowych form współpracy między rolnikami i leśnikami opartych na skoordynowanych działaniach grupowych. Równie ważne jest tworzenie nowej wiedzy na temat jak najlepszego wykorzystania środków osi 2. Wiedzę zdobytą w trakcie tych i innych procesów rozwoju w ramach osi 2 można wykorzystać w różnych kontekstach, co zakłada uczenie się zarówno na błędach, jak i odniesionych sukcesach.

Wybrane czynniki sukcesu zostały zaprezentowane w poniższych studiach przypadku. Przedstawiono w nich pokrótce przykłady innowacyjnego podejścia i kreatywnego myślenia, zaobserwowane wśród podmiotów zaangażowanych w działania osi 2.

Jeżeli od czasu do czasu nie ponosisz porażki, oznacza to, że nie robisz nic innowacyjnego.

Woody Allen,
reżyser i pisarz

Innowacyjne, nastawione na współpracę podejście do działań rolno-środowiskowych w Niderlandach

Innowacyjność w rozwoju obszarów wiejskich można osiągnąć poprzez poszukiwanie nowych metod pracy. Współpraca między zainteresowanymi stronami często przynosi korzyści i może prowadzić do różnego rodzaju synergii, których pojedyncze osoby, pracując osobno, nie mogłyby osiągnąć. Dobrym przykładem innowacyjnej współpracy są niderlandzkie spółdzielnie środowiskowe, które wdrażają środki rolno-środowiskowe w nowatorski sposób.

Póki co model spółdzielni środowiskowych występuje tylko w Niderlandach, ale inne państwa członkowskie zaczynają się nim interesować, gdyż stanowi on nowy sposób wspierania wspólnych działań rolnictwa i leśnictwa na rzecz środowiska naturalnego.

Spółdzielnie, które zazwyczaj obejmują pojedynczy, jednolity obszar, koordynują swoje działania związane z zarządzaniem środowiskiem na szczeblu terytorialnym. Takie podejście może jednocześnie dotyczyć wielu różnych, często sąsiadujących ze sobą właścicieli ziemskich, co jest ważną kwestią, gdyż siedliska dziko żyjących gatunków zazwyczaj rozciągają się na obszarze kilku gospodarstw rolnych. Zakres prac koordynowanych przez spółdzielnie obejmuje ochronę gatunków, utrzymanie stanu jakości wody oraz zarządzanie krajobrazem.

Obecnie w Niderlandach funkcjonuje około 125 spółdzielni środowiskowych, zrzeszających członków z sektorów rolnego i leśnego, a także inne podmioty zainteresowane obszarami wiejskimi. Badania potwierdziły efektywność ich współpracy w zakresie praktyk zrównoważonego użytkowania gruntów, co zostało uwzględnione w rządowym programie rolno-środowiskowym „Programma Beheer”, który dysponuje specjalnymi narzędziami wsparcia dla działań rolno-środowiskowych opartych na współpracy. Zostały one stworzone w celu zwiększenia wartości pomocy

udzielanej w ramach głównego nurtu unijnych programów rolno-środowiskowych. Pomoc ta jest nadal przeznaczana na rekompensaty za utratę dochodów dla indywidualnych rolników, a zatem nie jest narzędziem, które pobudzałoby do podejmowania współpracy.

W przypadku spółdzielni zastosowano innowacyjne rozwiązanie, zgodnie z którym mogą one pobierać od poszczególnych członków opłaty za usługi związane z udzielaniem pomocy w podejmowaniu działań rolno-środowiskowych. Członkostwo w spółdzielniach daje również dostęp do umów rolno-środowiskowych finansowanych ze środków krajowych, co pokazuje rysunek 1. Rolnicy mogą zdecydować się na wykorzystanie części unijnych rekompensat, by uiścić opłatę za członkostwo w spółdzielni.

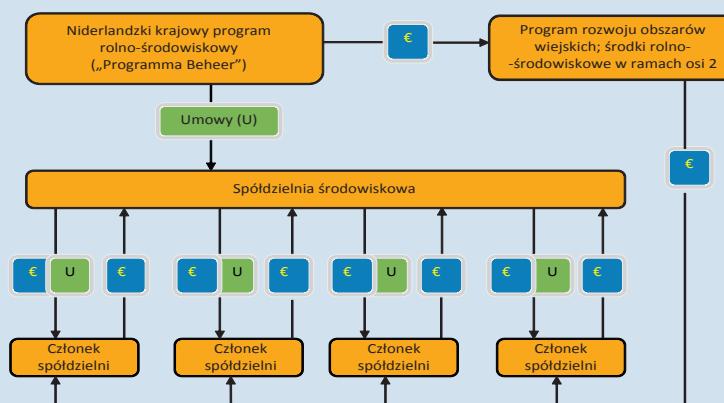
Spółdzielnie środowiskowe utrzymują dobre relacje z samorządami lokalnymi. Realizują również umowy w zakresie ochrony przyrody i środowiska na rzecz gmin i organów odpowiedzialnych za gospodarkę wodną. To innowacyjne podejście służące generowaniu dochodu pomaga utrzymać i rozszerzać działalność spółdzielni. Niektóre spółdzielnie nawet połączyły siły i w wyniku konsolidacji stworzyły spółdzielnie środowiskowe działające na większą skalę. Przykładem takiego sojuszu jest spółdzielnia środowiskowa Noardlike Fryske Wâlden.

Ta nowa organizacja, która powstała z sześciu mniejszych spółdzielni środowiskowych i stowarzyszeń rolniczych, zaj-

muje się obszarem o wielkości 50 000 ha i obejmuje około 1000 gospodarstw rolnych. Główne cele spółdzielni zakładają zwiększenie zastosowania zrównoważonych metod gospodarowania gruntami w regionie poprzez przyjęcie wspólnego terytorialnego podejścia do problemów środowiskowych. Najważniejsze innowacje dotyczą wykorzystania nawozów naturalnych oraz wspólnej produkcji zielonej energii. Skoordynowane działania rolno-środowiskowe wdrażane przez członków spółdzielni, którzy tworzą masę krytyczną, przynoszą korzyści dla różnorodności biologicznej. Ponadto strategiczne podejście spółdzielni ułatwia skuteczne zarządzanie krajobrazem. To z kolei przyczynia się do rozwoju regionalnej gospodarki poprzez ulepszenie infrastruktury rekreacyjnej dla turystów, jak również do polepszania jakości życia okolicznych mieszkańców.

Oprócz wspomnianych wcześniej korzyści środowiskowych uzyskanych dzięki zintegrowanemu podejściu, którego przykładem jest działalność członków Noardlike Fryske Wâlden, model niderlandzkiej spółdzielni środowiskowych ma również inne zalety. Są to np. niższe koszty administracyjne ponoszone przez rząd, który może objąć programem krajowym jedną spółdzielnię zamiast wielu właścicieli ziemskich. Do zalet zalicza się również wydajniejsze monitorowanie działań rolno-środowiskowych. Ponadto spółdzielnie stanowią innowacyjny punkt kontaktowy, dzięki któremu rząd rozpowszechnia informacje wśród większej liczby zainteresowanych podmiotów.

Rysunek 1:
Model niderlandzkiej spółdzielni środowiskowej

Nowe rozwiązania na potrzeby oceny środków osi 2 w Austrii

Ocena środków rolno-środowiskowych może również stanowić źródło innowacyjności. Do tej pory podejście do oceniania skupiało się na badaniu, w jakim stopniu środki rolno-środowiskowe przyczyniają się do zachowania lub zwiększenia różnorodności gatunków i siedlisk.

Nowe wskaźniki monitorowania, takie jak wskaźniki odnoszące się do terenów rolniczych o wysokiej wartości przyrodniczej, stworzone na potrzeby programów na lata 2007–2013 pomagają korzystać z poprzednich doświadczeń z zakresu oceny. To wymaga od państw członkowskich tworzenia nowych rozwiązań, dzięki którym możliwa byłaby bardziej dokładna ocena oddziaływania inicjatyw rolno-środowiskowych. Doświadczenie Austrii pozwala poczynić interesujące spostrzeżenia odnośnie do innowacji stosowanych w tej dziedzinie.

Około 75% gospodarstw rolnych w Austrii uczestniczy w programach rolno-środowiskowych, które obejmują około 85% terenów przeznaczonych na działalność rolniczą. Jest to jeden z najwyższych wskaźników uczestnictwa w całej UE, dlatego tak ważne stały się efektywne działania w zakresie oceny. Wdrożono nowatorskie systemy monitorujące wszelkie zmiany zachodzące w austriackiej bazie zasobów o wysokiej wartości przyrodniczej.

Systemy te korzystają z nowego zbioru ogólnokrajowych danych dotyczących rozmieszczenia zagrożonych siedlisk, które są zależne od rolnictwa ekstensywnego. Informacje na temat siedlisk uzupełniane są danymi o gatunkach ptaków występujących na terenach rolnych, ponieważ coraz częściej wykorzystuje się je jako wskaźnik do mierzenia tendencji zmian różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich. Na podstawie tych dwóch zbiorów danych władze Austrii otrzymują referencyjne wartości dotyczące powierzchni potencjalnych terenów rolniczych o wysokiej wartości przyrodniczej w poszczególnych regionach. Obecnie opracowywana jest bardziej szczegółowa analiza,

w ramach której zestawione zostaną dane dotyczące powierzchni z danymi na temat gospodarstwach rolnych, uwzględniająca parametry zarządzania, takie jak duże jednostki przeliczeniowe inwentarza na hektar (DJP/ha) oraz ekstensywne korzystanie z pastwisk.

Nowe podejście Austrii stanowi innowacyjny mechanizm monitorowania terenów rolniczych o wysokiej wartości przyrodniczej, jako że tendencje zmian wskaźnika różnorodności biologicznej mogą obecnie być częściowo mierzone na podstawie informacji dostępnych w bazie danych Zintegrowanego Systemu Zarządzania i Kontroli. W modelu austriackim bierze się również pod uwagę dodatkowe informacje z innych źródeł, które wpływają na zwiększenie dokładności tej – opartej na systemie gospodarki rolnej – metody określania i pomiaru terenów rolniczych o wysokiej wartości przyrodniczej.

Kolejnym innowacyjnym elementem austriackiego pakietu narzędzi oceny rolno-środowiskowej jest sieć oceny różnorodności biologicznej. Sieć obejmuje 600 miejsc poboru próbek, rozsianych po całej Austrii. Część z nich to miejsca monitorowane wcześniej (oferujące przydatne archiwa z danymi z poprzednich projektów), a część z nich jest nowa. Przykładowo zakres badania gatunków ptaków, które występują w okolicach gruntów rolnych położonych na terenach górskich rozszerzono dzięki nowym miejscom monitorowania usytuowanym na wysokości 1200 metrów n.p.m.

Wszystkie oceny różnorodności biologicznej realizowane w bieżącym okresie programowania będą korzystały z nowej sieci miejsc poboru próbek. W wyniku zastosowania tej innowacji system poboru próbek na terenie Austrii został ujednoczony. Uzyskano również wyraźniejszy obraz tendencji zmian różnorodności biologicznej. Tego typu informacje mogą być bardzo przydatne w zarządzaniu procesem wdrażania PROW oraz w przygotowywaniu sprawozdań z ich oddziaływania.

Kreatywność i innowacje w celu różnicowania działalności na obszarach wiejskich i poprawy jakości życia na wsi

Żywotne społeczności wiejskie, które są atrakcyjne z punktu widzenia nowoczesnego stylu życia i pracy, coraz bardziej opierają się na różnicowaniu gospodarki obszarów wiejskich i poprawie jakości życia całej ludności wiejskiej, w tym oczywiście rolników i ich rodzin. Osiągnięcie nowoczesnego standardu usług i dochodu wymaga kreatywności i innowacji, ponieważ rozwiązania stosowane w miastach nie zawsze można przenieść na obszary wiejskie bez konieczności ich dostosowania do sytuacji na wsi. Oś 3 europejskiej polityki rozwoju obszarów wiejskich oferuje społecznościom wiejskim zróżnicowane możliwości pomocy w odnalezieniu własnej drogi nowoczesnego zrównoważonego rozwoju.

Niektóre z głównych priorytetów Europejskiego Roku Kreatywności i Innowacji, które dotyczyły obszarów wiejskich, np. „Kompetencje informatyczne”, „Umiejętność uczenia się”, „Kompetencje społeczne i obywatelskie”, „Podejmowanie inicjatywy i przedsiębiorczość” oraz „Świadomość kultury i wyrażanie jej” są w dalszym ciągu podejmowane przez programy rozwoju obszarów wiejskich (PROW) w ramach interwencji osi 3. Działania szkoleniowe ukierunkowane na konkretne potrzeby obszarów wiejskich i upowszechnianie dostępu do technologii informacyjno-komunikacyjnych, zwłaszcza na obszarach oddalonych, pobudzają rozwój turystyki wiejskiej, handlu elektronicznego, nowych form przedsiębiorczości, nowych produktów, usług i procesów. Różnicowanie gospodarki i nowoczesne usługi nie tylko pomagają zatrzymać ludność wiejską i zapobiec jej odpływowi, ale również często przyciągają nowych mieszkańców, oferując im nowy styl życia i „zielone” otoczenie.

W tym przypadku innowacyjność oznacza połączenie lokalnego *know-how* i dotychczasowych metod działania (jak np. produkcja typowych wyrobów rzemieślniczych) z bardziej formalną i skodyfikowaną wiedzą, dostosowaną do nowoczesnego konsumenta i rynku. Osiągnięcie jej bez utraty indywidualności produktu i procesu wymaga współpracy, eksperymentowania, usystematyzowania praktyk, transferu wiedzy oraz szkoleń. Środki dostępne w ramach osi 3 przeznacza się na wspieranie wspomnianych innowacyjnych pomysłów i umocnienie długoterminowego funkcjonowania społeczności.

Nowe pomysły

Umiejętność tworzenia i realizacji nowych pomysłów w środowisku wiejskim jest niezbędna dla zróżnicowania gospodarki wiejskiej i świadczenia nowoczesnych usług. Innowacyjne pomysły mogą powstawać poprzez mobilizowanie w nowy sposób potencjału obszarów wiejskich – ludzi, środowiska, kultury i dziedzictwa. Tu potrzebna jest kreatywność, ponieważ upowszechnianie wśród ludności niezbędnych umiejętności i kompetencji

wymaga współpracy między stronami zainteresowanymi lokalnymi projektami, jak również możliwości przekazywania wyników innowacyjnych działań.

Procesy rozwojowe związane z powstawaniem i realizacją nowych pomysłów przybierają wiele różnych form i zazwyczaj obejmują dostosowywanie wypróbowanego podejścia do nowych sytuacji. Wyniki takich innowacyjnych działań mogą lokalnie wywierać znaczący wpływ, jak zauważono w przedstawionym wcześniej studium przypadku w ramach działań osi 1. Co więcej, metodyka działań dostosowawczych pozostaje bardzo ważnym elementem w przypadku projektów osi 3.

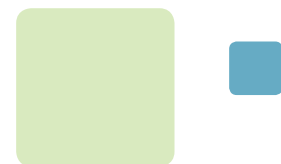
Systemy przekazywania wiedzy ułatwiają wdrażanie tego rodzaju innowacji na obszarach wiejskich, która jest często wynikiem współpracy między regionami lub państwami członkowskimi. Lokalne grupy działania (LGD) są organizacjami odpowiednimi do podjęcia tego wyzwania. Mogą one wykorzystać środki osi 4 przez działanie 421, aby zidentyfikować pomysły, które zrodziły się na pewnym obszarze, a które można dostosować i zrealizować w innych sytuacjach, przy wykorzystaniu możliwości w ramach osi 3.

Inne priorytety służące innowacyjności obejmują rozwiązanie problemu dostarczenia wyrobów i usług wysokiej jakości na słabo zaludnionych obszarach wiejskich i na obszarach oddalonych, gdzie technologie służące osiągnięciu korzyści skali okazały się niewystarczające. Natomiast przed obszarami dostępnymi, na których nastąpiła odwrótne urbanizacja, stoją odrębne wyzwania rozwojowe, którym trzeba sprostać, np. dojazdy do pracy lub zapewnienie obiektów użyteczności publicznej osobom przyjezdnym.

Doświadczenie w innowacjach na obszarach wiejskich

W ramach programów zrealizowanych w przeszłości zdobyto doświadczenie w zakresie poprawy podstawowych usług, np. opieki nad dziećmi lub podnoszenia umiejętności, co pomaga w znoszeniu barier utrudniających uczestnictwo w rynku pracy. Nabyto też doświadczenie w przygotowywaniu oferty turystycznej, która podkreśla wartość zasobów lokalnego środowiska i pomaga różnicować lokalne działania. Korzyści te zostały udokumentowane w ramach podejścia „Leader” oraz innych rodzajów podejścia do rozwoju obszarów wiejskich, które wykazały, że społeczności wiejskie posiadają znaczny potencjał innowacyjny.

Społeczności, przedsiębiorstwa, LGD i inne zainteresowane podmioty mogą opierać się na bogatym doświadczeniu w zakresie działań innowacyjnych na obszarach wiejskich, a do pomocy mogą wykorzystać pełen zakres środków osi 3. Przykłady takich innowacji oraz kreatywności pochodzące z obszarów wiejskich w Polsce i Irlandii przedstawiono poniżej w dwóch studiach przypadku. Podkreślają one synergie, które można osiągnąć, budując sieci lokalnych przedsiębiorców tworzących masę krytyczną, jak również korzyści wynikające z innowacyjnych sposobów myślenia wykorzystywanych w przekazywaniu sprawdzonych modeli gospodarki społecznej między krajami członkowskimi o różnym poziomie rozwoju obszarów wiejskich.

W fińskiej polityce rozwoju obszarów wiejskich ważna jest innowacyjność. Musimy zaangażować się w propagowanie nowych, wykraczających poza tradycyjne, pomysłów i działań, aby mieć nowe źródła dochodu na obszarach wiejskich.

Pentti Malinen,
ekspert ds. rozwoju obszarów wiejskich,
Konsorcjum Uniwersytetów Fińskich

Klaster innowacyjny w ramach podejścia „Leader” w West Cork w Irlandii

West Cork znajduje się na południowo-zachodnim krańcu Irlandii. Charakteryzuje się różnorodnością krajobrazu, w tym malowniczą linią brzegową, bogatym dziedzictwem kulturowym oraz atrakcyjnymi i tętniącymi życiem miastami i wioskami. West Cork ma silny wizerunek, jest dumne ze swojej samowystarczalności. Odznacza się silnymi partnerstwami lokalnymi, sieciami i stowarzyszeniami wspieranymi w ramach kolejnych działań politycznych i inicjatyw rozwoju obszarów wiejskich, zaś jego problemy obejmują geograficzne odizolowanie od dużych rynków, nieodpowiednią infrastrukturę materialną, zbytnie poleganie na rolnictwie i sektorze budowlanym, a także słabe zróżnicowanie działalności gospodarczej.

Klaster innowacyjny jest nieodłączną częścią strategii „Leader” w West Cork na lata 2007–2013. Wsparcie typowe dla osi 3 jest dostępne za pośrednictwem osi 4, by wspomóc to strategiczne działanie, obejmujące zarówno działalność przedsiębiorstw, jak i innych podmiotów, i spójnie łączące oba typy działalności. Wspomaga również realizację celów społecznych i gospodarczych związanych z poprawą jakości życia i tworzeniem marki regionalnej.

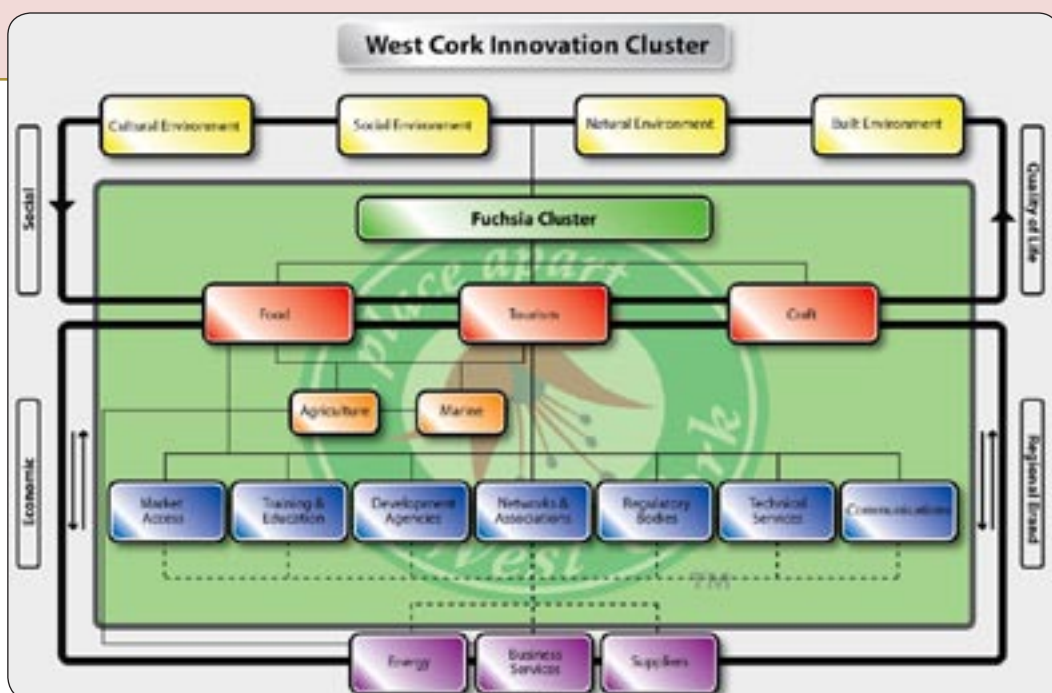
Działalność klastera skupia się na głównych sektorach gospodarki, które posiadają potencjał różnicowania (sektor spożywczy, turystyka, rzemiosło itd.) oraz na różnych rodzajach działań i procesów rozwojowych (marketing, szkolenia i edukacja, agencje rozwojowe, sieci i stowarzyszenia itd.). Opiera się na wcześniejszych inicjatywach, zwłaszcza na inicjatywie „Marka Fuksja” z West Cork.

„Marka Fuksja” to sieć przedsiębiorstw obejmująca 160 podmiotów, których wyroby mają potwierdzoną jakość (wyrobioną markę) w branży spożywczej, turystycznej, rzemieślniczej i w innych branżach (rolnictwo, gospodarka morską, handel detaliczny). Swoją działalność komercyjną rozpoczęła w 1998 r.

Rodzaje działalności wspierane przez klaster w czasie realizacji programu 2007–2013 obejmują: opracowanie nowego programu „Energia z gospodarstw rolnych” obejmującego biopaliwa, energię wiatrową, słoneczną, wodną i energię geotermalną; pilotażowe wprowadzanie i ocenę nowych działań marketingowych i promocyjnych dla marki Fuksja; wsparcie rozwojowe dla projektów związanych z różnicowaniem w dziedzinie turystyki kulinarnej, rzemiosła i rekreacji, podejmowanych przez podmioty stosujące wymienioną markę; a także konsultacje i szkolenia dla przedsiębiorstw zaangażowanych w działalność artystyczną i wytwarzanie mediów cyfrowych; program szkoleniowy dla przedsiębiorstw lokalnych dotyczący konkurencyjności, tworzony we współpracy z University College Cork, oraz wspieranie strategicznych sieci i grup producentów z sektorów rolnictwa, żywności, rybołówstwa, turystyki i produkcji energii.

„Marka Fuksja” i związane z nią działania przyniosły 106 mln euro, z czego 69 mln euro pozostało w regionie i zostało przeznaczonych w 2005 r. na wsparcie 1131 pełnoetatowych miejsc pracy. Jest to model, w którym jeden sukces przynosi kolejny sukces, tworząc kulturę wsparcia dla innowacyjności i osiągając z czasem masę krytyczną danego działania.

Więcej informacji na stronie: www.fuchsiabrands.com.

© WEST CORK DEVELOPMENT PARTNERSHIP

Przedsiębiorstwo społeczne Horyzonty ITD w przepięknej Lanckoronie, Polska

Przedsiębiorstwa społeczne oferują pełną gamę możliwości inicjowania innowacyjnych zmian na obszarach wiejskich, zwłaszcza zmian związanych z poprawą jakości życia i różnicowaniem gospodarczym. Przedsiębiorstwa społeczne działają zazwyczaj na obszarach, gdzie przedsiębiorstwa komercyjne zawodzą, w związku z czym innowacje stanowią podstawę ich przetrwania. Znajduje to potwierdzenie zarówno w nowatorskich metodach dostarczania produktów i świadczenia usług przez przedsiębiorstwa społeczne, jak i w unikalnych i zróżnicowanych rodzajach produktów i usług, jakie zapewniają. Działalność przedsiębiorstw społecznych na obszarach wiejskich obejmuje zazwyczaj wspieranie integracji osób bezrobotnych poprzez ich zatrudnianie, uzupełnianie luk w świadczeniu usług socjalnych, a także promowanie nowych form instytucjonalnych i rozwój społeczeństwa obywatelskiego.

Podczas gdy w wielu państwach członkowskich powstało sporo modeli przedsiębiorstw społecznych, w znacznej liczbie państw koncepcja takiego przedsiębiorstwa nadal nie jest znana. Uważa się, że taka sytuacja wynika z wielu uwarunkowań; jedno z nich związane jest z „kolektywnym” podejściem do rozwoju obszarów wiejskich, które zostało narzucone w niektórych państwach w ramach wcześniejszych systemów wsparcia wywodzących się ze Związku Radzieckiego. Inne przyczyny wiążą się z brakiem zrozumienia koncepcji lub czynnikami politycznymi, prawnymi i kulturowymi, w tym z nieufnością wobec tej formy organizacji. Jednakże tendencje te zmieniają się obecnie w krajach takich jak Polska, gdzie skuteczność podejścia opartego na przedsiębiorstwach społecznych jest coraz bardziej znana, co z kolei wpływa na wzrost zainteresowania potencjałem, jakie mają w rozwijaniu obszarów wiejskich w sposób innowacyjny.

Przykładem polskiego przedsiębiorstwa społecznego z obszarów wiejskich, które odniosło sukces, jest firma Horyzonty ITD. Założono ją w okresie przygotowań do członkostwa Polski w UE jako filię Stowarzyszenia Ekologiczno-Kulturalnego prowadzącego projekt dziedzictwa obszarów wiejskich „Bursztynowy

Szlak”. Przedsiębiorstwo społeczne Horyzonty ITD, założone z inicjatywy miejscowej ludności z podkrakowskiej Lanckorony, ma na celu wspieranie rozwoju możliwości gospodarczych i społecznych związanych z dziedzictwem kulturowym i zasobami przyrodniczymi na tym terenie. Przedsiębiorstwo czynnie angażuje się w tworzenie miejsc pracy dla młodych ludzi, którzy zazwyczaj dojeżdżają do pracy do Krakowa lub innych okolicznych miast.

Firma Horyzonty ITD działa w ramach większego stowarzyszenia. W duchu innowacyjności rozwoju obszarów wiejskich, charakterystycznym dla osi 3, jej strategia skupia się na umacnianiu powiązań z lokalną kulturą i tradycją z pomocą szerokiej gamy powiązanych działań. Przedsiębiorstwo zajmuje się promocją turystyki na Bursztynowym Szlaku (wraz z innymi agencjami turystycznymi na Węgrzech i w Słowacji), prowadzi sklep oferujący wyroby lokalne (rzemiosło i rękodzieło), jak również kawiarnię (pub) i restaurację, oferuje edukację ekologiczną, w tym warsztaty (garncarstwo, historia, rękodzieło), oraz organizuje imprezy turystyczne, m.in. wizyty studyjne, konferencje i festiwale lokalne. Wspomniane produkty turystyczne opracowano w poszanowaniu środowiska naturalnego, zachowując przy tym dziedzictwo lokalne. Wpisują się one również w działania związane z Ekomuzeum Lanckorona.

Przedsiębiorstwo zatrudnia obecnie siedem osób, które doceniają wartość pracy lokalnej. Projekt korzysta z doświadczenia nabytego w ramach poprzednich działań finansowanych przez UE, w tym projektu „Gospodarka społeczna na Bursztynowym Szlaku” (realizowanego w ramach wspólnotowego programu „Equal”) czy „Zielonych Szlaków – Greenways”. Dużym wyzwaniem jest tworzenie nowych miejsc pracy na wsi dziedziczącej wiele zaniedbań. Najważniejszym elementem tego innowacyjnego podejścia do obszarów wiejskich Polski, który decyduje o jego powodzeniu, jest uczestnictwo lokalnych przywódców zaangażowanych w sprawy regionu oraz wykorzystanie doświadczeń nabytych w przeszłości.

A photograph of two men smiling and looking at each other in a rustic, possibly outdoor or semi-outdoor setting. The man on the left is younger, with short brown hair, wearing a dark jacket. The man on the right is older, wearing a brown hat and a blue jacket over a plaid shirt. They are standing in front of a wooden door and a window with a white wall. A green square graphic is overlaid on the image, partially overlapping a white square graphic.

Innowacyjne strategie i programy rozwoju lokalnego

Innowacyjność i kreatywność to ważne cele podejścia „Leader” od samego początku tej wspólnotowej inicjatywy. Ponieważ podejście to może być obecnie stosowane we wszystkich trzech osiach tematycznych polityki UE w dziedzinie rozwoju obszarów wiejskich, mówimy o jego włączeniu do głównego nurtu programowania rozwoju obszarów wiejskich. Innowacyjność podejścia „Leader” wynika zarówno z metody projektowania i wdrażania polityki dotyczącej obszarów wiejskich, jak i z działań wspieranych na miejscu.

W Europejskim Roku Kreatywności i Innowacji podkreślono znaczenie przedsiębiorczości, zrównoważonego rozwoju i lokalnych strategii rozwoju. Pojęcia te są bardzo istotne dla wielu społeczności wiejskich w państwach członkowskich UE, które nauczyły się wykorzystywać podejście „Leader”, w szczególności stając wobec takich wyzwań, jak zmieniająca się rola rolnictwa na wsi, kwestie środowiskowe (zmiana klimatu), różnicowanie gospodarki, poprawa jakości życia i skuteczne reagowanie na zagrożenia wynikające ze światowego kryzysu finansowego.

Lokalne grupy działania i lokalne strategie rozwoju

Od początku lat 90. XX wieku jednym z podstawowych celów lokalnych grup działania (LGD) w ramach inicjatywy „Leader” jest promowanie innowacyjności. Na posiedzeniu w listopadzie 2009 r. podkomitet ds. osi „Leader” przy Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich potwierdził jej zasadnicze znaczenie. Innowacyjnemu podejściu sprzyja fakt, że aby wdrożyć lokalne strategie rozwoju, LGD mogą albo wybrać standardowe środki, albo opracować nowe rodzaje działań – jeśli potrafią wykazać, że przyczyniają się one do osiągnięcia celów którejkolwiek z osi tematycznych.

Najważniejszą rolą LGD jest zgromadzenie różnych podmiotów działających na obszarach wiejskich, a następnie osiągnięcie konsensusu w sprawie priorytetów ich wspólnych działań. Ponieważ LGD działają na małych obszarach wiejskich, gdzie większość osób zna się nawzajem, udział w procesie decyzyjnym nie jest postrzegany jako biurokratyczna formalność, a raczej jako możliwość „wypowiedzenia się”. LGD postrzegają innowacyjność w dość prosty i jasny sposób – jako eksperymentalne działania, których nie wprowadzono jeszcze na danym obszarze. W ten sposób kierują się szerokim pojęciem „rozwoju”, które zakłada, że wybrane działania nie mogą być podejmowane w dowolnym sektorze i muszą być zintegrowane w ramach ogólnej strategii dla danego obszaru.

Poszukiwanie innowacyjnych pomysłów na działania może obejmować badanie potrzeb lokalnych i przyznawanie im priorytetu, a także szukanie przykładów dobrych praktyk, które już sprawdzono na innych obszarach. Takie podejście sprawia, że tworzenie sieci kontaktów i współpraca odgrywają zasadniczą rolę w przekazywaniu wiedzy pomiędzy LGD, porównywaniu różnych rozwiązań wspólnych problemów oraz wprowadzaniu nowatorskich rozwiązań dostosowanych do warunków lokalnych.

Transnarodowa i międzyterytorialna współpraca jest płaszczyzną wymiany doświadczeń, dzięki której innowacje są szybciej rozpowszechniane. Komentując projekt dotyczący sektora twórczego, w którym nawiązano współpracę z partnerami z Irlandii i Szwecji, Catherine Ryan z północnoirlandzkiej LGD FLAG stwierdziła, że „we współpracy transnarodowej ważna jest praca w partnerstwach i innowacyjność, a także wymiana informacji, łączenie zasobów i wiedzy eksperckiej”.

Innowacyjność a angażowanie nowych zainteresowanych stron

Dzięki włączeniu podejścia „Leader”, z jego partnerskim podejściem, do głównego nurtu programowania w realizacji działań angażuje się coraz więcej nowych branż i zainteresowanych podmiotów, w tym np. rolników i organizacji rolniczych, jak również organizacji ekologicznych i przedsiębiorstw wiejskich (niektóre z nich po raz pierwszy). Daje to społecznościom możliwość wszechstronnego i całościowego podejścia do lokalnych problemów.

Carol Flux, kierownik LGD na wyspie Wight u południowo-wschodnich wybrzeży Anglii, stwierdziła, że „obszary wiejskie południowo-wschodniej Anglii stoją przed wyzwaniami związanymi ze środowiskiem, krajobrazem, rolnictwem i szerzej pojmowaną gospodarką. To bardzo ważne, że podejście „Leader” można stosować we wszystkich trzech osiach, jeśli nie chcemy, by prawdziwie innowacyjne i zintegrowane projekty zostały zaprzepaszczone”.

Wyzwania i rozwiązania

Innowacyjność wiąże się oczywiście z określonymi wyzwaniami. Włączanie nowych zainteresowanych podmiotów do partnerskiego podejścia na poziomie Wspólnoty może być trudne. Podkreślano to podczas warsztatów zorganizowanych w 2009 r. przez niemiecką Krajową Sieć Obszarów Wiejskich. Aby osiągnąć sukces, innowacyjne i kreatywne podejście musi wypływać od samych zainteresowanych podmiotów i lokalnych społeczności. Rozwiązania nie powinny być narzucane z zewnątrz, a do kwestii zaangażowania i budowania potencjału należy podchodzić systematycznie, na co zwrócono uwagę w poniższych dwóch studiach przypadku.

„ Innowacja to produkt, usługa lub proces, który jest nowy na danym obszarze i który może służyć lepszemu zaspokojeniu potrzeb społeczności, a także wspierać zrównoważony rozwój. ”

Valdis Kudins,
Łotewskie Forum Obszarów Wiejskich

Poszukiwanie rozwiązań rozwojowych powierzone rozproszonym społecznościom wiejskim Zjednoczonego Królestwa

W podejściu „Leader” innowacyjność może oznaczać stosowanie metod przystosowanych do konkretnych potrzeb w zakresie rozwoju na różnych obszarach wiejskich. Tę technikę dobrze ilustruje działalność LGD Highlands w Zjednoczonym Królestwie, która stworzyła innowacyjne struktury operacyjne, aby zapewnić skuteczne wsparcie o charakterze oddolnym w rozproszonych społecznościach wiejskich.

Strategia rozwoju obejmująca górzysty region północnej Szkocji, jaką realizuje LGD Highlands, obejmuje około 146 tys. mieszkańców rozproszonych na obszarze o powierzchni ponad 23 tys. km² w jednym z najsłabiej zaludnionych i odległych regionów Europy. Obszar ten jest większy niż przeciętne terytorium LGD i dlatego wprowadzono tu innowacyjną metodę rozwoju, która polega na przekazywaniu uprawnień decyzyjnych społeczności lokalnej. Podejście stosowane przez LGD Highlands jest oparte na sieci 11 mniejszych grup ds. rozwoju obszarów wiejskich, zwanych lokalnymi partnerstwami działania (LPD).

Członkostwo w LPD odzwierciedla typową strukturę LGD i obejmuje przedstawicieli sektora społecznego, gospodarczego i ochrony środowiska, a także grupy priorytetowe, takie jak młodzież i kobiety. LPD zarządzają przydzielonymi im środkami budżetowymi i regularnie przedkładają sprawozdania grupie LGD Highlands.

Na poziomie lokalnym priorytety LPD w dziedzinie rozwoju są ustalane w planach

tworzonych przez społeczności. Ostatni z planów LPD ukończono w maju 2009 r. i obecnie wszystkie partnerstwa aktywnie wspierają projekty, które powstają na ich terenie.

Projekty realizowane przez LPD i plany poszczególnych społeczności stanowią wkład do ogólnej strategii rozwoju terytorialnego przyjętej przez LGD Highlands i uzupełniają tę strategię. LPD pracują bezpośrednio nad projektami lokalnymi w rozproszonych społecznościach wiejskich, natomiast rola LGD skupia się bardziej na koordynowaniu wyników LPD i sprawowaniu ogólnej kontroli na poziomie strategicznym.

Drugą ważną innowacją, która wzmacnia innowacyjne podejście LGD do wdrażania strategii rozwoju, związana jest z budżetem LGD. Budżet ten korzysta z dofinansowania w ramach osi 4 w wysokości około 6,76 mln funtów (około 7,6 mln euro), do którego dochodzi kolejne 7,5 mln funtów (około 8,5 mln euro) wkładu UE pochodzącego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (wkład ten wnoszony jest w ramach programu dla Szkocji z Celu „Konwergencja” na lata 2007–2013).

Wynikiem połączenia pomocy z różnych źródeł unijnych jest korzystna synergia na obszarach wiejskich, co przyczynia się do zwiększenia efektywności działań na poziomie strategicznym, jak również zapewniając lokalnym społecznościom i przedsiębiorstwom dostęp do informacji na temat finansowania projektów w jednym punkcie kontaktowym, co stanowi niewątpliwie ułatwienie.

Więcej informacji o programie „Leader” w regionie Highlands można znaleźć na stronie: www.highlandleader.com.

© TRANSCOTLAND.COM

Francuskie otwarte gospodarstwa rolne sprzyjają dobrym relacjom między podmiotami na obszarach wiejskich

Jeden z podstawowych celów osi 4 dotyczy skutecznego włączenia europejskiego sektora rolnego do głównego nurtu działań LGD. Przewiduje się, że wynikiem zaangażowania nowych partnerów będzie innowacyjne podejście, które pomoże lepiej skoordynować pełen zakres interesów społecznych, gospodarczych i środowiskowych w ramach lokalnych działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich.

Francja ma interesujące doświadczenia w tym zakresie; obejmują one innowacyjne inicjatywy polityczne takie jak „Terytorialne kontakty rolnicze”, których celem było otwarcie francuskiego rolnictwa na inne sektory. Pierwotna forma terytorialnych kontaktów rolniczych była stopniowo uaktualniana, tak że obecnie LGD działające w ramach inicjatywy „Leader”, które wybrano na lata 2007–2013, uczestniczą we wspieraniu podobnych koncepcji rozwoju gospodarstw wiejskich, które uwzględniają priorytety środowiskowe i społeczne.

Godnym uwagi przykładem wspierania tego podejścia przez francuskie LGD jest sieć otwartych gospodarstw rolnych

© RÉSEAU DE FERMES OUVERTES EN PÉRIGORD

(*réseau des fermes ouvertes*), która funkcjonuje w departamencie Dordogne i jest wspierana przez LGD regionu Périgord. Ten realizowany z powodzeniem projekt pomaga rolnikom informować lokalną ludność i ogół społeczeństwa o podejmowanych przez nich ważnych działaniach na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Podstawowym celem jest ułatwienie nawiązywania dobrych relacji między rolnikami a innymi podmiotami na obszarach wiejskich.

Jako że wyniki osiągnięte na tym polu okazały się zadowalające, sieć nadal promuje innowacyjne działania służące szkoleniu rolników w zakresie skutecznego komunikowania się z turystami. Inny twórczy pomysł doprowadził do zorganizowania szeregu imprez kulturalnych w gospodarstwach rolnych, a latem 2009 r. w sieci otwartych gospodarstw rolnych w regionie Périgord przeprowadzono cztery oddzielne programy dotyczące nowych działań ukierunkowanych na turystów.

Więcej informacji na temat tego projektu można znaleźć na stronie: www.fermesouvertesenperigord.com.

Mieszkańcy wsi

Innowacyjność w rozwoju obszarów wiejskich w ogromnym stopniu zależy od umiejętności, motywacji i pomysłów ludności wiejskiej. Jest także odmiennie postrzegana i interpretowana przez osoby, które od dawna mieszkają w danej okolicy, a inaczej przez te, które mieszkają w niej od niedawna. W poniższych artykułach przedstawiono, jak postrzegają innowacyjność różni specjaliści ds. rozwoju obszarów wiejskich.

Nowatorskie podejście w niemieckim regionie Allgäu – promowanie pionierów

© SABINE WEIZENEGGER

Na czterech obszarach objętych inicjatywą „Leader” w regionie Allgäu, położonym na samym południu Niemiec, aktywnie poszukuje się twórców nowatorskich pomysłów. Konkursy na pomysły i wyszukiwanie „regionalnych pionierów” przyczyniają się do ukierunkowanego rozwoju innowacji w tym regionie.

Podejście „Leader” realizowane przez cztery lokalne grupy działania (LGD) działające w bawarskim regionie Allgäu wiąże się z organizowaniem „konkursu na pomysły”, którego celem jest tworzenie nowych projektów rozwoju obszarów wiejskich. Zwycięzcy konkursu otrzymują tytuł „Regionalnych Pionierów”. W pierwszej turze tego udanego przedsięwzięcia wpłynęło ponad 250 zgłoszeń i przyznano 18 nagród za różne projekty. Wiele pomysłów zgłoszonych przez pionierów włączono później do strategii rozwoju przyjętej przez LGD, a sami pionierzy zyskali szacunek wśród społeczności regionu.

W 2009 r. cztery LGD zorganizowały drugą rundę konkursu na pomysły, którego celem było znalezienie nowych pionierów. Organizatorzy szukali szczególnie osób, które chcą czynnie kształtować proces zmian społecznych poprzez swoje innowacyjne projekty i przyczynić się do zachowania różnorodności i walorów regionu, które sprawiają, że warto w nim mieszkać.

Dr Sabine Weizenegger jest kierownikiem jednej z LGD zaangażowanych we wspomnianą inicjatywę. Jej LGD w powiecie Oberallgäu gorąco popiera pomysł wyszukiwania regionalnych pionierów. Według dr Weizenegger podejście zorientowa-

ne na podmiot (z którym zetknęła się w Afryce, zanim jeszcze podjęła obecną pracę w Allgäu, i które tam nauczyła się cenić) jest niezbędnym elementem rozwoju regionalnego, i jako takie ma szansę być stosowane także w przyszłości. Dr Weizenegger uważa, że podejście oddolne takie jak „aktywność obywatelska” w Europie można przyrównać do międzynarodowych programów pomocy, które w krajach rozwijających się promują podejście typu „pomóżmy ludziom, aby pomogli sami sobie”. Jej zdaniem oba te pojęcia są w zasadzie tożsame, ponieważ oba skupiają się na potrzebach i zdolnościach ludzi, którzy patrzą na nie z własnej perspektywy.

Czy może Pani pokrótce wyjaśnić, jak doszło do powstania projektu „Regionalni pionierzy” i jakie były tego powody?

Nasza inicjatywa „Regionalni pionierzy” powstała dzięki fundacji Anstiftung & Ertomis z Monachium. Pomysł po raz pierwszy przedstawił nam w 2006 r. jeden z naszych partnerów w regionie – centrum samozaopatrzenia w Allgäu. Od samego początku byliśmy entuzjastycznie nastawieni do tego podejścia, ponieważ zapewnia ono stosunkowo łatwy sposób uzyskania informacji o wszystkich dotychczas nieznanach nam inicjatywach, a także daje okazję poznania wielu otwartych na innowacje i kreatywnych osób, które nie mają możliwości rozpowszechniania swoich pomysłów. Projekt „Regionalni pionierzy” pozwala nam bezpośrednio temu zaradzić.

Jak poszukiwanie pionierów przebiega w praktyce?

W 2009 r. poszukiwanie pionierów polegało na publicznym zaproszeniu do składania ofert. Osoby biorące udział w tym konkursie mogły się zgłaszać same lub być wytypowane przez innych. Kategorie konkursu były następujące: sieci społeczne i zaangażowanie społeczne; handel i rolnictwo; edukacja i kultura; życie i praca; jakość życia i rekreacja; oraz przyroda i środowisko.

Jury wybiera najlepsze pomysły pionierów, a ogłoszenie zwycięzców następuje na Kempodium w Kempten w późniejszym terminie. Zwycięzcy przedstawiani są również na stronie internetowej www.anstiftung-ertomis.de. Ceremonia ta jest nieco podobna do *talk show* lub do dyskusji panelowej, ale raczej nie jest to debata, a bardziej występ na scenie, podczas którego pionierzy mogą zaprezentować swoje pomysły, odpowiedzieć na pytania zebranych, i nawiązać znajomości.

Głównym celem tego projektu jest odnalezienie twórców nowatorskich pomysłów, upublicznienie tych pomysłów oraz poszerzenie wiedzy o innowacyjności. Jak Pani osobiście definiuje innowację?

Trudno jest znaleźć odpowiednią miarę oceny innowacji, ponieważ to, co w jednym regionie jest normą, w innym może być innowacją. Należy pamiętać, że innowacja jest zawsze związana z dalszym rozwojem czegoś, co już istnieje. Jeśli chodzi o przedmiot innowacji, to może być nim nowy produkt, nowa jakość produktu lub nowa usługa, nowy proces, nowe kanały i formy sprzedaży, ale także nowe formy współpracy i organizacji. Jeśli chodzi o jakość innowacji, pierwszym krokiem jest oczywiście powielanie pomysłów z innych regionów, innymi słowy „importowanie” projektów, których w takiej formie nie realizowano w naszym regionie. Bardziej zaawansowaną metodą jest łączenie kilku znanych elementów, aby osiągnąć nowy cel. Najwyższym poziomem innowacyjności jest stworzenie lub wymyślenie czegoś całkowicie nowego.

Sabine Weizenegger

© SABINE WEIZENEGGER

Kiedy myśli Pani o pionierach w swoim regionie, co motywuje tych ludzi do angażowania się i realizacji własnych pomysłów?

Najważniejszym czynnikiem jest ich własne przekonanie! Wiele osób potrzebuje tylko drobnej zachęty, aby zacząć aktywnie działać. Bodźce, takie jak konkurs na pomysły, fundusze na promocję lub po prostu ktoś mówiący „światny pomysł, rób tak dalej”, czynią cuda. Warto zauważyć, że większość naszych pionierów nie uważa, że robi coś nowatorskiego, wręcz przeciwnie – mówią np.: „Ależ to, co tu robimy, nie jest niczym szczególnym”.

Wielu pionierów to po prostu ludzie nieprzyzwyczajeni do znajdowania się w centrum uwagi lub na podium. Są to w większości „zwyčajni” ludzie, ale tacy, którzy służą pomocą i robią to, co trzeba! Pionierem jest właściciel baru z regionalnymi potrawami, zaangażowany społecznie uczeń czy handlowiec zainteresowany ekologią. Można stąd wyciągnąć jeszcze jeden ciekawy wniosek: nasi pionierzy pochodzą ze wszystkich warstw społecznych i grup wiekowych!

Co uznaje Pani za najważniejszy rezultat tego projektu?

Uznanie społeczeństwa dodaje sił pionierom w naszym regionie i motywuje ich. Ponadto wspólne wystąpienia w trakcie prezentacji innowacyjnych projektów to często pierwszy krok do wymiany doświadczeń i tworzenia sieci kontaktów. Istotnym rezultatem są również informacje w mediach o pomysłach na projekty. To i wszystkie inne działania promocyjne związane z poszukiwaniem pionierów przyczyniają się do rozwoju w naszym regionie środowiska sprzyjającego kreatywności, w którym innowacyjne myślenie jest zarówno uznawane, jak i wspierane, a nie odrzucane jako nonsens.

Co – Pani zdaniem – jest potrzebne europejskiej polityce rozwoju obszarów wiejskich, aby zwiększyć rolę innowacyjności i kreatywności?

Wyspecjalizowane programy promujące innowacyjność są przydatne, szczególnie gdy skupiają się na wartości dodanej w dziedzinach związanych z zagadnieniami społecznymi, ekologią i gospodarką wiejską. Należy je rozszerzyć tak, aby obejmowały nie tylko tradycyjne interesy sektora rolnictwa, i sprawić, aby miały znaczenie dla wszystkich zainteresowanych stron na obszarach wiejskich. Jeżeli naprawdę chcesz promować innowacyjność, musisz wyzbyć się perfekcjonizmu i zaakceptować, że niektóre elementy innowacyjnych projektów mogą się nie udać. Gdy z całkowitą pewnością zakładasz, że wszystko przebiegnie gładko, to dany projekt prawdopodobnie nie jest zły, ale najprawdopodobniej też nie jest szczególnie innowacyjny.

Innowacyjność wymaga „poligonu doświadczalnego”, a wytyczne dotyczące wspierania innowacyjności nie mogą sugerować, że niepowodzenie jest niedopuszczalne. Jest to dziedzina, co do której chciałabym, żeby osoby za nią odpowiedzialne były odważniejsze.

Jest dla mnie równie ważne, żeby polityka związana z rozwojem obszarów wiejskich skupiała się na różnorodności. Ten aspekt jest zdecydowanie podkreślany w podejściu takim jak „Leader”.

Więcej informacji o pracy Sabine Weizenegger w zakresie innowacyjnego rozwoju obszarów wiejskich można znaleźć na stronach:

www.anstiftung-ertomis.de/opencms/opencms/region/pioniere.html oraz www.regionalentwicklung-oberallgaeu.de.

„Jeżeli naprawdę chcesz promować innowacyjność, musisz wyzbyć się perfekcjonizmu i zaakceptować, że niektóre elementy innowacyjnych projektów mogą się nie udać. „

Mediacja i dialog prowadzą do innowacyjności

Bolette van Ingen Bro mieszka i pracuje w Thyborøn na zachodnim wybrzeżu duńskiej Jutlandii, której mieszkańcy odznaczają się niespożytą energią przy poszukiwaniu innowacji. Chce rozwijać dialog pomiędzy ludźmi, ponieważ dzięki niemu zaczynają oni działać.

Bolette van Ingen Bro od wielu lat zajmuje się rozwojem obszarów wiejskich i projektami współpracy w Danii. W tym czasie jej praca dotyczyła głównie pośredniczenia w dialogu pomiędzy przedsiębiorstwami i organizacjami. Pięć lat temu została dyrektorem Centrum Wiedzy o Rozwoju Sektora Spożywczego w Holstebro, a następnie dyrektorem Rady Biznesu. Wówczas jej praca skupiała się na ułatwianiu „środowiskom opartym na wiedzy” i „środowiskom politycznym” wzajemnej współpracy w celu maksymalnego zwiększenia potencjału innowacji, będącej narzędziem rozwoju lokalnych społeczności.

W 2008 r. Bolette van Ingen Bro rozpoczęła własną działalność gospodarczą. Obecnie jej program pracy obejmuje trzy najważniejsze działania: prowadzenie własnej firmy, której działalność opiera się na wiedzy; pracę nad stworzeniem miejsc pracy opartych na wiedzy poza dużymi miastami oraz aktywne wspieranie inicjatyw, dzięki którym tworzone są miejsca pracy dla kobiet. Jej obecne obowiązki zawodowe obejmują pracę nad projektem, który ma pomóc w zwiększaniu wartości duńskich produktów

żywnościowych, a także wspieranie tworzenia klastra promującego współpracę lokalnych podmiotów gospodarczych oraz innego rodzaju działalność społeczną. Wymaga to organizowania spotkań na temat wizji i dialogu we wsiach oraz w organizacjach.

Na czym polega innowacyjność w Pani działaniach na rzecz rozwoju obszarów wiejskich?

Przekonaliśmy się, że nie ma sensu oczekiwać od ludzi, aby bez żadnego kontekstu zrozumieli, czym jest „innowacyjność”, dlatego na naszym obszarze mówimy o niej, stosując wyrażenia: „nowy”, „użyteczny”, „stosowany”. To właśnie dla mnie (i dla wielu partnerów, z którymi pracuję) oznacza „innowacyjność”.

Większość ludzi na obszarach wiejskich nie używa takich słów jak „innowacyjność”, niemniej jednak ich energia bardzo sprzyja wprowadzaniu innowacji; dotyczy to również okolic Thyborøn. Panuje tu wprost fantastyczna chęć do działania. Jest to aspekt pozytywny. Jednak nie ma róży bez kolców. W tym konkretnym przypadku spotykam się z trudnością, jak

„zmaksymalizować współpracę opartą na wiedzy”, która dla mnie oznacza wyciągnięcie jak największych korzyści z danego pomysłu.

Na tym właśnie polega moje zadanie. Jako przykład mogę podać grupę przedsiębiorstw tworzących klastr, z którą obecnie współpracuję. Co jakiś czas zatrzymuję się i zadaję należącym do niej ludziom pytania w rodzaju: Czy działamy w optymalny sposób? Zbadajmy zasadnicze elementy klastra i przyjrzyjmy się bliżej, jak klastr wygląda obecnie. Jak dokładnie działa? Stawianie takich pytań jest na ogół bardzo owocne i może przyczynić się do powstania nowych pomysłów dotyczących możliwości związanych z współpracą międzynarodowymi partnerami. Innym wynikiem tego „nowego sposobu myślenia” jest szansa na uzyskanie większej sumy pieniędzy, które można wykorzystać na realizację szerszej zakrojonych zadań. Uważam, że innowacyjność ma niezwykle znaczenie dla ułatwiania takiego rozwoju i postępu.

Czego nauczyła się Pani dzięki zaangażowaniu w innowacyjność i kreatywność?

Nauczyłam się, że w pracy nad rozwojem obszarów wiejskich i innowacyjnością najważniejszą rzeczą jest pokora wobec zadania, z którym się mierzymy. Na tych obszarach pracuje się z bardzo wartościowymi i zaangażowanymi ludźmi. Twoja praca dotyka tożsamości ludzi i innych ważnych dla nich kwestii. Czasem pojawia się ze świetnymi pomysłami, ale okazuje się, że przybyłeś zbyt wcześnie lub zbyt późno, lub w niewłaściwy sposób.

Nauczyłam się, że ważne jest twoje zaplecze zawodowe czy edukacyjne – istotne jest po prostu posiadanie narzędzi do prowadzenia dialogu i rozwiązywania konfliktów. Nauczyłam się również, że chociaż jedna osoba z małym młotkiem nie jest w stanie wybić dziury w ogromnych drzwiach, to razem możemy to zrobić. Jeżeli będziemy wciąż stukać choć trochę, to w pewnym momencie wybijemy dziurę. Wszystkie osoby pracujące nad projektem klastra mają takie nastawienie. Idźmy małymi krokami, ale ciągle do przodu! W rozwoju obszarów wiejskich kropla draży skałę.

Jaką rolę powinna odgrywać polityka dotycząca obszarów wiejskich w zachęcaniu zainteresowanych podmiotów do kreatywności i innowacyjności?

Naprawdę chciałabym przekonać, że polityka dotycząca obszarów wiejskich powinna w większym stopniu skupiać się na ułatwianiu i promowaniu dialogu, ponieważ wówczas wysiłki ludzi przynoszą więcej korzyści. Innowacyjność najskuteczniej można pobudzać, gdy istnieją odpowiednie do tego warunki, a ich stworzenie często wiąże się z jakimś wsparciem dla tego procesu. Niezbędna jest mediacja i dialog w rozmaitych formach.

Polityka rozwoju obszarów wiejskich może przyczyniać się do tego procesu poprzez zapewnienie funduszy i wsparcia, które ułatwi działania w terenie. Bezstronni mediatorzy są nieocenieni, gdy zachęcają małe średnie przedsiębiorstwa, stowarzyszenia i osoby fizyczne do myślenia szerzej o tym, jak przyjąć bardziej skoordynowane i zorganizowane podejście do planowania rozwoju lub projektów dotyczących obszarów wiejskich. Organy sektora publicznego również mogą odegrać tu bardzo ważną rolę, finansując niezależnych mediatorów, których celem jest ułatwianie procesów współpracy w strategicznych dziedzinach. Jest to ważne, ponieważ społeczności wiejskie rzadko mają wolne środki na opłacenie profesjonalnych mediatorów.

Co jest potrzebne do zwiększenia kreatywności i innowacyjności w rozwoju obszarów wiejskich UE?

Jako specjalista ds. obszarów wiejskich zajmuję się od pewnego czasu wdrażaniem unijnej polityki w tej dziedzinie i z moich doświadczeń wynika, że dla tworzenia innowacji i kreatywnego myślenia bardzo ważna jest swoboda w tworzeniu pomysłów i mechanizmy, które wspierają proces współpracy. Doświadczyłam tego, gdy zajmowałam się programami rozwoju obszarów wiejskich w latach 2000–2006 i ich możliwościami w zakresie zintegrowanej polityki wsparcia obszarów wiejskich, inicjatywami rozwoju wybrzeża, jak również programami „Leader” i „INTERREG”.

Tworzenie nowych pomysłów jest zazwyczaj najtrudniejszą rzeczą; idealnie byłoby, gdyby pozyskiwanie na nie środków było łatwiejsze.

Zasadniczo uważam, że podmioty zaangażowane w rozwój obszarów wiejskich powinny mieć większą możliwość eksperymentowania, i sądzę, że porażka nie powinna być odbierana negatywnie, jeżeli przyczynia się do procesu uczenia się, który w przyszłości może pomóc w dalszym rozwoju. Czasami wydaje mi się, że wsparcie UE dla rozwoju obszarów wiejskich wiąże się ze zbyt wieloma przepisami, które mogą tłumić potencjał innowacji. Zdaję sobie sprawę z tego, że musimy troszczyć się o pieniądze podatników, ale mimo to musimy odnaleźć równowagę, która pozwoli na odpowiedni rozwój projektów.

Zbyt wiele przepisów może powstrzymać realizację innowacyjnych projektów nawet przed jej rozpoczęciem, a wówczas uzyskamy jedynie szereg projektów, którymi nikt się nie interesuje.

Jedną z zasad, którą jednak uważam za ważną, jest to, że musimy oceniać osoby zaangażowane w projekt na równi z opisem projektu. To ludzie powodują, że projekt się sprawdza. Musimy więc być w stanie rozpoznać osoby, które naprawdę wierzą w dany pomysł i są zdolne do jego zrealizowania. Oddani ludzie wierzący w pomysł są ważniejsi niż opis projektu.

W rozwoju obszarów wiejskich kropla draży skałę.

Bolette
van Ingen Bro

Cytaty z wypowiedzi specjalistów ds. rozwoju obszarów wiejskich UE na temat innowacyjności

© TIM HUDSON

„ Ludzkie procesy myślowe na ogół dążą raczej do rozwiązania linearnego niż do lateralnego. W tym kontekście uważam, że tworzenie sieci kontaktów między obszarami wiejskimi Europy – łączenie ludzi i miejsc stojących wobec wspólnych wyzwań – może ułatwić doprowadzenie do prawdziwych przełomów w innowacjach. Społeczności na greckich i szwedzkich wyspach lub w górach Szkocji czy Słowenii nieuchronnie będą napotykać zasadniczo podobne problemy, ale będą podchodziły do nich na swój sposób, odmiennie, choć zgodnie z linearnym sposobem myślenia. Jeżeli jednak zebrać te rozwiązania, to »linearne« rozwiązanie z jednego obszaru może stanowić »lateralną« inspirację do rzeczywiście innowacyjnego rozwiązania dla drugiego obszaru, co obu przyniesie korzyści. „

Frank Gaskell,
senator Euromontana i ekspert mianowany przez to stowarzyszenie do udziału w pracach tematycznej grupy roboczej nr 2 w ramach Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

„ Innowacyjne pomysły nie zawsze pojawiają się dzięki przebłyskowi geniuszu jednej osoby, ale są wynikiem bardzo aktywnej (i czasami trudnej) dyskusji między ludźmi, którzy mają dużą wiedzę na dany temat, ale bardzo odmiennie doświadczenia i perspektywy zawodowe. „

Dr Michael Gregory,
koordynator tematycznej grupy roboczej,
punkt kontaktowy Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

„ Pojawienie się nowego pomysłu to skomplikowany proces wymagający bodźców wewnętrznych i zewnętrznych, których formalne działania polityczne nie zawsze są w stanie zapewnić. Ważniejszą sprawą jest dopilnowanie, aby nowe pomysły były wspierane i promowane, aż do etapu ich realizacji. „

Antonis Constantinou,
dyrektor, DG ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, Komisja Europejska

„ Celem rozwoju obszarów wiejskich jest wywołanie zmian, które pozytywnie wpłyną na przyszłość społeczności i przedsiębiorstw; jeżeli zmiany te nie będą wynikały z innowacji, będziemy po prostu kręcić się w kółko zamiast zaryzykować i posunąć się do przodu. „

„ Do najbardziej twórczych innowatorów zawsze zaliczają się mieszkańcy wsi i rolnicy, co wynika z konieczności mieszkania i prowadzenia działalności w niekorzystnym i często odizolowanym otoczeniu. Praktyczne wyzwania dla rozwoju obszarów wiejskich dotyczą obecnie utrzymania równowagi środowiska naturalnego, przyjmowania nowych technologii i zapewnienia środków do życia. Osoby odpowiedzialne za wyznaczanie kierunków polityki muszą zdać sobie sprawę z tego, że przy odpowiednich zasobach i dzięki odpowiedniej zachęcie na obszarach wiejskich mogą pojawić się innowacje przynoszące rozwiązanie tych problemów i dające wszystkim korzyść. „

Paul Keating,
irlandzka Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich

// Kreatywność i innowacyjność mogą pomóc w zmniejszeniu obciążenia biurokratycznego i sprzyjać stosowaniu podejścia oddolnego. //

Marie Trantinová,
Republika Czeska, członek tematycznej grupy roboczej nr 2 w ramach Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

// Polityka dotycząca obszarów wiejskich może sprzyjać innowacyjności poprzez tworzenie elastycznych przepisów, w których uwzględnia się strategię terytorialną i podmioty lokalne. Wydaje się, że bardzo ważne jest również wzmacnianie relacji pomiędzy miastem a wsią, ponieważ zrównoważony rozwój wymaga globalnego podejścia. //

Lorraine Bertrand,
francuska Delegacja ds. Planowania Przestrzennego (Délégation Interministérielle pour l'Aménagement et la Compétitivité des Territoires – DIACT)

// Publiczne zachęty są często niezbędnym katalizatorem prywatnej innowacyjności i dzielenia się innowacjami z innymi zainteresowanymi podmiotami. //

Petra van de Kop,
niderlandzka Sieć Obszarów Wiejskich

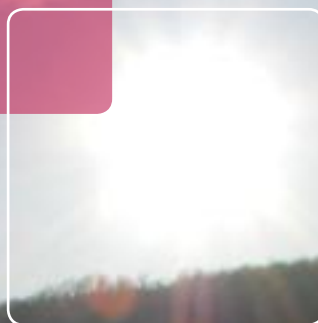
// Innowacyjność jest motorem rozwoju. Innowacyjność to kreatywność. Innowacyjność to wiedza. Innowacyjność to odwaga. //

// Do zwiększenia kreatywności i innowacyjności w rozwoju obszarów wiejskich UE potrzebne są informacje i pozytywne nastawienie do innowacyjnych pomysłów. //

Breda Kovačič,
słoweński program rozwoju obszarów wiejskich

Obszary wiejskie w centrum uwagi

**Partnerzy
w rozwoju obszarów
wiejskich UE**

Różne instytucje UE i zainteresowane podmioty na obszarach wiejskich na szczeblu krajowym i regionalnym aktywnie realizują rozmaite inicjatywy na rzecz rozwoju strukturalnego i społecznego, a także rozwoju w dziedzinie zatrudnienia i ochrony środowiska. Takie partnerstwa instytucjonalne same w sobie są innowacją, która okazała się skuteczna. Wynikiem ich wspólnej działalności jest przydatny zbiór innowacyjnych praktyk oraz mechanizmy gwarantujące zachowanie równowagi między partnerami.

Strategiczne wytyczne Wspólnoty podkreślają, jak ważne jest sprzyjanie tworzeniu synergii pomiędzy różnymi rodzajami działań wspierających obszary wiejskie, które są realizowane przez różne instytucje UE i państw członkowskich. Podstawowe wsparcie dla rozwoju obszarów wiejskich zapewnia wspólna polityka rolna (WPR), której celem jest pomoc we wspieraniu konkurencyjności gospodarstw rolnych i przemysłu leśnego, poprawa warunków środowiskowych, różnicowanie gospodarki wiejskiej oraz polepszenie jakości życia. Te główne cele WPR w zakresie rozwoju obszarów wiejskich są uzupełniane celami innych obszarów polityki UE. Ponieważ rozwój obszarów wiejskich, stanowiący drugi filar WPR, to dziedzina, w której Unia dzieli kompetencje z państwami członkowskimi, partnerstwa instytucjonalne są ważnym mechanizmem rozwiązywania kwestii związanych z wielopoziomym sprawowaniem rządów, charakterystycznym dla procesu podejmowania decyzji w UE.

Poza Radą także inne instytucje, takie jak Parlament Europejski, Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny i Komitet Regionów odgrywają ważną rolę w tej dziedzinie, przedstawiając opinie i przygotowując akty prawne mające wpływ na priorytety i budżet WPR, kwestie związane z weterynarią i zdrowiem roślin, leśnictwo, jakość produktów rolnych oraz na wiele innych dziedzin życia na obszarach wiejskich.

Procedury decyzyjne w tworzeniu polityki rozwoju obszarów wiejskich obejmują konsultacje z Europejskim Komitetem Ekonomiczno-Społecznym, który posiada wyspecjalizowany dział ds. rolnictwa, środowiska i zrównoważonego rozwoju.

Podobnie zakres kompetencji Komitetu Regionów obejmuje wiele zagadnień polityki rozwoju obszarów wiejskich, w tym sieci infrastruktury, szkolenie zawodowe, zdrowie, kulturę i spójność terytorialną.

Kilka dyrekcji generalnych (DG) Komisji Europejskiej również zapewnia wsparcie, z którego korzystają europejskie obszary wiejskie. DG ds. Polityki Regionalnej odgrywa szczególnie ważną rolę we wzmacnianiu konkurencyjności i różnicowaniu gospodarki wiejskiej, a także w rozwijaniu podstawowej infrastruktury dla społeczności wiejskich oraz we wspieraniu innowacji. DG ds. Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Równości Szans zapewnia usługi na obszarach wiejskich poprzez działania w zakresie tworzenia większej liczby lepszych miejsc pracy, szkolenia oraz tworzenia zintegrowanego społeczeństwa gwarantującego wszystkim równość szans.

Zrównoważony rozwój jest wspólnym celem wszystkich unijnych instytucji, a DG ds. Środowiska wspiera ochronę środowiska na obszarach wiejskich za pośrednictwem odpowiednich instrumentów politycznych, takich jak program „LIFE”. Inne cele Komisji, które łączą działania różnych dyrekcji, odnoszą się do zwiększenia wykorzystania usług opartych na technologiach informacyjno-komunikacyjnych, szczególnie tych, które mają największy wpływ na jakość życia obywateli UE. Ważne osiągnięcia na tym polu ma inicjatywa „i1020” DG ds. Społeczeństwa Informacyjnego i Mediów.

Innowacyjne podejście

W poniższych czterech artykułach przedstawiono kilka przykładów dobrych praktyk związanych z innowacjami wprowadzanymi na obszarach wiejskich w Europie przez partnerów instytucjonalnych UE.

Takie inicjatywy, jak: promowanie przez DG ds. Polityki Regionalnej nowych relacji między miastem a wsią; środki oferowane przez Europejski Fundusz Społeczny na zwalczanie ubóstwa i wspieranie równych szans na wsi; badanie przez DG ds. Środowiska innowacyjności w dziedzinie zrównoważonego rolnictwa oraz nacisk, jaki DG ds. Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Równości Szans kładzie na zapewnienie szerokopasmowego Internetu na obszarach wiejskich, wyraźnie pokazują zdolność unijnych partnerów do tworzenia mądrych koncepcji, a także podkreślają korzyści, które innowacja może przynieść obszarom wiejskim Europy.

Komplementarność i spójność

Każde z tych innowacyjnych działań odgrywa na obszarach wiejskich ważną rolę, a w połączeniu z innymi innowacjami wspieranymi przez główny nurt polityki rozwoju obszarów wiejskich w ramach WPR są one ważnym źródłem synergii. Państwa członkowskie zapewniają komplementarność i spójność różnych kompetencji, jakie mają poszczególne instytucje UE w zakresie obszarów wiejskich. Ta istotna funkcja koordynacji daje dodatkowe możliwości stworzenia innowacyjnej synergii pomiędzy partnerami działającymi na rzecz rozwoju obszarów wiejskich UE.

©TIM HUDSON

Polityka spójności, kreatywność i innowacyjność na obszarach wiejskich

Polityka spójności w ramach swojej misji wyrównywania różnic regionalnych w Europie wspiera wiele innowacyjnych projektów, które wspomagają rozwój obszarów wiejskich.

Polityka spójności UE skupia się na wyrównywaniu różnic gospodarczych i społecznych w Europie. Choć UE jest jednym z najzamożniejszych obszarów gospodarczych na świecie, dysproporcje pomiędzy jej państwami członkowskimi i regionami są uderzające. Wraz z przystąpieniem dziesięciu nowych państw członkowskich w 2004 r. i dwóch kolejnych w 2007 r. przepaść rozwojowa pomiędzy regionami zwiększyła się dwukrotnie.

W okresie budżetowym 2007–2013 realizowane są największe jak dotąd inwestycje w ramach polityki spójności – na wsparcie wzrostu gospodarczego w regionach i tworzenie miejsc pracy w całej UE przeznaczono 347 mld euro. 82% tych funduszy przeznaczono dla regionów konwergencji (tzn. regionów, których produkt

narodowy brutto na osobę jest niższy niż 75% średniej UE), zamieszkałych przez 35% ludności UE. Około 55 mld euro przeznaczono dla regionów objętych celem „Konkurencyjność i zatrudnienie w regionach”, a kolejne 8,7 mld euro przewidziano na transgraniczną, transnarodową i międzyregionalną współpracę w ramach celu „Europejska współpraca terytorialna”.

Trzy wymienione cele są finansowane przez trzy fundusze – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), Fundusz Spójności i Europejski Fundusz Społeczny (EFS). EFRR finansuje infrastrukturę oraz wspiera modernizację gospodarczą i konkurencyjność, natomiast Fundusz Spójności skupia się na ochronie środowiska i transeuropejskich sieciach transportowych w mniej zamożnych państwach

członkowskich. EFS koncentruje się na pomocy państwom członkowskim w lepszym przygotowaniu pracowników i firm do nowych, globalnych wyzwań.

Rozwój poprzez innowacyjność

W niedawno przyjętym szóstym sprawozdaniu w sprawie spójności gospodarczej i społecznej podkreślono rolę kreatywności i innowacyjności w pobudzaniu rozwoju regionalnego. Sprawozdanie wykazuje, że podczas gdy lepiej rozwinięte regiony Unii zwykle osiągają wysokie wskaźniki kreatywności i innowacyjności (takie jak badania i rozwój oraz intensywność kapitału ludzkiego), regiony słabiej rozwinięte mają wyższy niż reszta UE wskaźnik wzrostu, który jest głównym czynnikiem

sprzyjającym osiągnięciu regionalnej konwergencji.

„Inwestowanie w innowacyjność jest głównym priorytetem Unii Europejskiej, w szczególności jej polityki spójności” – mówi Dennis Abbott, rzecznik DG ds. Polityki Regionalnej. „Polityka spójności polegająca na maksymalizacji potencjału rozwoju i zmniejszaniu różnic gospodarczych pomiędzy regionami państw członkowskich została znacząco zreformowana. W ten sposób powstał fundusz inwestycyjny dostosowany do priorytetów strategii lizbońskiej (planu UE na rzecz stymulowania konkurencyjności i wzrostu)”.

„Okolo 230 mld euro, czyli trzykrotnie więcej niż w poprzednim okresie budżetowym, zostanie zainwestowane w latach 2007–2013 w „lizbońskie” obszary priorytetowe w ramach polityki [spójności]” – kontynuuje D. Abbott. „Okolo 86 mld euro przeznaczono specjalnie na działania związane z innowacyjnością. Komisja i państwa członkowskie muszą dopilnować, aby 75% wydatków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności przeznaczono na priorytety lizbońskie w regionach objętych celem „Konkurencyjność i zatrudnienie w regionach”, a w regionach konwergencji, których większość stanowią obszary wiejskie – 60%”.

Pod względem wysokości finansowania oddziaływanie polityki spójności na obszarach wiejskich jest znaczące. Finansowanie ze środków UE na rzecz obszarów wiejskich podwojono z 34 mld euro (lata 2000–2006) do 70 mld euro (lata 2007–2013). W tym drugim okresie szczególnie znaczące inwestycje realizowane są w 11 państwach członkowskich: w Belgii, Republice Czeskiej, Danii, Estonii, Grecji, na Litwie, w Luksemburgu, na Łotwie, w Niemczech, Słowenii oraz na Węgrzech.

Innowacyjne projekty

Zapewnienie minimalnego dostępu do usług publicznych (np. transportu i zaopatrzenia w energię), poprawa infrastruktury wiejskiej, zwiększenie łączności z sieciami komunikacyjnymi, wspieranie lokalnego potencjału i innowacji oraz ożywienie gospodarki (w tym turystyki) to główne wyzwania podejmowane w ramach działań polityki spójności na obszarach wiejskich.

Finansowany przez EFRR projekt „Nowe mosty – lepsza jakość życia dzięki lepszemu zarządzaniu interakcjami między miastem a wsią” jest dobrym przykładem tego, co może zdziałać innowacyjność dla rozwoju obszarów wiejskich w regionie Morza Bałtyckiego. Istniejące narzędzia i praktyki niewystarczająco uwzględniają zróżnicowane warunki oraz relacje pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi. Omawiany projekt skupia się na wprowadzeniu nowych metod pracy i działań pilotażowych, które wychodzą naprzeciw potrzebom społeczności.

Główny cel projektu realizowanego przez Investitionsbank Schleswig-Holstein jest prosty – przyciągnąć umiejętności oraz inwestycje do regionu Morza Bałtyckiego. Projekty pilotażowe przeprowadzane zarówno na wsi, jak i w miastach pomogą w opracowaniu zaleceń dotyczących polityki i działań, przeznaczonych dla lokalnych, regionalnych i krajowych organów odpowiedzialnych za kształtowanie polityki i planowanie. Jednym z oczekiwanych rezultatów projektu, który dobrze wpisuje się w zasady promowane w ramach Europejskiego Roku Kreatywności i Innowacji, jest stworzenie nowego modelu zarządzania służącego łączeniu metod pracy stosowanych w różnych sektorach i obejmujących wiele zainteresowanych stron.

Wysokiej jakości infrastruktura technologii informacyjno-komunikacyjnych jest niezbędna w oddalonych i słabo zaludnionych regionach, takich jak prowincja Norrbotten na dalekiej północy Szwecji. Mając to na uwadze, przy wsparciu z EFRR rozwinięto sieć łączności szerokopasmowej, a także opracowano aplikacje telematyczne (np. systemy telemedycyny oraz pracy na odległość) oparte na technologiach łączności szerokopasmowej. Spółka publiczna IT Norrbotten AB, której właścicielem jest rada tej prowincji i jej 14 gmin, położyła okolo 3 tys. km przewodów światłowodowych. W rezultacie ponad 300 wsi posiada obecnie łącza szerokopasmowe – z których korzystają wszystkie szkoły i 93% ludności regionu. Projekt doprowadził także do utworzenia 60 miejsc pracy oraz trzech nowych przedsiębiorstw. Całkowity koszt projektu „Norrbotten” wyniósł 10,2 mln euro, przy czym wysokość wkładu UE wyniosła 4,5 mln euro.

Wspólna odpowiedzialność wymaga koordynacji

Wspólna odpowiedzialność za rozwój regionów wiejskich spoczywa na instytucjach odpowiedzialnych za politykę spójności oraz na DG ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, która zarządza Europejskim Funduszem Rolnym na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Komisja Europejska wspiera osiąganie synergii między działaniami podejmowanymi w ramach polityki strukturalnej, polityki zatrudnienia oraz polityki rozwoju obszarów wiejskich, ściśle koordynując pracę różnych DG i określając ich obowiązki.

W strategicznych wytycznych dotyczących polityki spójności podkreśla się, że państwa członkowskie powinny także zapewnić spójność i synergię pomiędzy działaniami finansowanymi z różnych funduszy (EFRR, EFS i EFRROW). Każdy region wiejski ma możliwość opracowania swojej własnej strategii najlepszego wykorzystania funduszy Wspólnoty. Analiza istniejących programów rozwoju obszarów wiejskich wskazuje, że przy ich opracowywaniu w większości państw członkowskich postarano się zapewnić komplementarność między EFRROW a dwoma funduszami strukturalnymi.

© WSPÓLNOTY EUROPEJSKIE, 1995–2009

© TIM HUDSON

DG ds. Środowiska – „LIFE” i innowacyjność na obszarach wiejskich

Innowacje zapoczątkowane przez program „LIFE” Dyrekcji Generalnej ds. Środowiska wprowadzono do programów rolno-środowiskowych. Dały one podstawy zintegrowanym działaniom na rzecz rozwoju obszarów wiejskich będących częścią oceny funkcjonowania wspólnej polityki rolnej.

Dyrekcja Generalna ds. Środowiska pełni ważną rolę we wprowadzaniu innowacji na obszarach wiejskich. Na przykład jej program „LIFE” odniósł duży sukces w inicjowaniu innowacyjnego, zrównoważonego gospodarowania gruntami we wsiach całej Europy.

W ramach programu „LIFE”, wspierającego projekty w zakresie środowiska i ochrony przyrody w UE, a także w niektórych krajach kandydujących, przystępujących do Unii i z nią sąsiadujących, od 1992 r. współfinansowano około 2750 projektów, przekazując prawie 1,35 mld euro na ochronę środowiska.

„Niemał wszystkie nasze projekty dotyczące ochrony przyrody i sporo projektów środowiskowych realizuje się na obszarach wiejskich” – zauważa Simon Goss, koordynator ds. komunikacji w dziale „LIFE”. „Wszystkie ukierunkowane są na aspekty środowiskowe i wszystkie angażują lokalnych partnerów. Staramy się, aby podejmowane w ramach projektów działania miały charakter trwały. Zachęcamy również do poprawy efektywności środowiskowej podmiotów uczestniczących w projekcie” – dodaje.

Program „LIFE” ułatwił także włączenie nowych rodzajów podejścia, takich jak działania rolno-środowiskowe, do

głównego nurtu polityki państw członkowskich dotyczącej obszarów wiejskich. „Przez wszystkie te lata projekty „LIFE” w zakresie ochrony przyrody pomagały wdrażać w niektórych regionach działania rolno-środowiskowe” – stwierdza S. Goss. „Pokazały sposoby bardziej zrównoważonego użytkowania gruntów rolnych na terenach „Natura 2000”. Funkcję tę w coraz większym stopniu przejmują płatności rolno-środowiskowe, ale sądzę, że wykonaliśmy dużo pionierskiej pracy w tej dziedzinie, pokazując, co należy zrobić, aby nadać naszym działaniom zrównoważony charakter w dłuższym okresie”.

Wspieranie zrównoważonego zarządzania glebami

Dobrym przykładem projektu „LIFE” zajmującego się jednym z „nowych wyzwań” podkreślonych w ocenie funkcjonowania WPR jest projekt „SOWAP”, który zajmuje się ochroną gleb i wód powierzchniowych poprzez stosowanie upraw konserwujących w Europie Północnej i Środkowej (www.sowap.org).

W tym nowatorskim projekcie wykorzystano działki pokazowe w trzech krajach (Belgia, Zjednoczone Królestwo i Węgry), aby zebrać informacje i dane, które posłużyły do opracowania argumentów przemawiających zarówno za uprawami konserwującymi, jak i przeciw nim – w porównaniu z konwencjonalnymi praktykami użytkowania gruntów ornych. Działki pilotażowe utworzono na gruntach ornych o zerowej lub uproszczonej uprawie, aby ograniczyć degradację gleby wskutek erozji, umożliwić pokrycie upraw zimą, poprawić strukturę gleby i zwiększyć jej różnorodność biologiczną.

Chociaż plony okazały się niższe niż w wypadku konwencjonalnych metod uprawy, dogłębna analiza wymogów dotyczących pestycydów i nawozów wykazała, że stosowano optymalne ilości chemikaliów. Zmniejszyło to koszty, co pozwoliło zrównoważyć marżę zysku, a także znacznie zmniejszyło wypłukiwanie tych substancji w czasie silnych opadów deszczu (nawet do 90%). Program „LIFE” umożliwił także pogłębienie wiedzy na temat zapotrzebowania różnych upraw na nawozy oraz czasu ich stosowania.

Ponadto zaobserwowano, że przy uprawach konserwujących poprawiły się właściwości gleby – odnotowano wyższą zawartość węgla, azotu i wilgotności oraz znacznie większą różnorodność biologiczną bezkręgowców. Wyniki projektu „SOWAP” włączono do globalnej sieci ochrony gleby i wody „WOCAT”, przyczyniając się w rezultacie do wprowadzenia w życie ramowej dyrektywy wodnej i ramowej dyrektywy w sprawie gleby.

Nowe podejście do ochrony siedlisk

W ramach projektu „LIFE” w zakresie ochrony przyrody „Zarządzanie siedliskami ekoregionu Hortóbagy na rzecz ochrony ptaków” (www.hotrobagyte.hu) utworzono system długoterminowego zarządzania węgierskim Parkiem Narodowym Hortóbagy. Park obejmuje obszar siedlisk przyrodniczych na stepach i mokradłach, którym zagrażają niekorzystne procesy ekologiczne. Siedliska te są domem dla wielu zagrożonych gatunków wymienionych w załączniku II do dyrektywy ptasiej UE.

Stwierdzono, że wypas na stepach i mokradłach jest nieodzowny dla przyszłej równowagi delikatnego ekosystemu Hortóbagy. Dzięki innowacyjnemu partnerstwu pomiędzy organizacjami pozarządowymi i lokalnymi rolnikami wprowadzono ekologiczne podejście do hodowli zwierząt, które polega na hodowli zwierząt gospodarskich ras mieszaných (świnie rasy mangalica, owce śruborogie, rodzime gatunki kóz oraz węgierskie bydło szare i łaciate).

Ponieważ gęstość miejsc lęgowych ptaków okazała się ściśle związana z intensywnością wypasu na danym obszarze, wydzierżawiono dodatkowe tereny do uprawy paszy zimowej, tak by zwierzęta gospodarskie mogły pozostawać na tych terenach przez cały rok. Zbudowano także schronienia, aby zapewnić zwierzętom ochronę zimą i podczas złej pogody. W ramach projektu utworzono dwa pełnoetatowe miejsca pracy przy stadach bydła, co uznano za pierwszy krok w stronę wprowadzenia rolnictwa ekologicznego na całym obszarze puszczy (stepu) oraz w jej strefach buforowych (w sumie 170 tys. ha).

Projekt „Hotróbagy” jest tylko jednym z wielu projektów współfinansowanych w ramach „LIFE”, które pomogły rozwinąć możliwości w zakresie turystyki ekologicznej na obszarach wiejskich (np. poprzez wyznaczanie szlaków i pracę z lokalnymi przedsiębiorstwami turystycznymi). Jak uważa Simon Goss, „program »LIFE« zwiększa wartość dziedzictwa obszarów przyrodniczo cennych, co ma również pozytywny wpływ na gospodarkę wiejską”.

© JÁNOS OLÁH

„Katalizator zmian” pomaga europejskim obszaroM wiejskim

DG ds. Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Równości Szans inicjuje nowatorskie rozwiązania mające pomóc obszarom wiejskim UE w zwalczaniu ubóstwa, w walce z dyskryminacją, promowaniu równości szans, poprawie szans zawodowych oraz działaniami na rzecz młodzieży.

Główne cele DG ds. Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Równości Szans w Komisji Europejskiej odzwierciedlają cele zapisane przez nią w programie „PROGRESS”, który wnosi wkład do agendy społecznej UE oraz lizbońskiej strategii na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia.

Pięć najważniejszych obszarów programu „PROGRESS” określono jako „katalizator zmian” w UE do 2013 r. Należą do nich:

- zatrudnienie
- włączenie społeczne i ochrona socjalna
- warunki pracy
- niedyskryminacja
- równouprawnienie płci.

Europejski Fundusz Społeczny (EFS) zapewnia skuteczne narzędzie pomagające zmniejszać różnice pod względem dobrobytu i standardu życia w Europie i promujące w ten sposób spójność gospodarczą i społeczną. Około 75 mld euro ze środków EFS rozdysponowano pomiędzy państwa członkowskie i regiony, szczególnie te gospodarczo słabiej rozwinięte, jak w przypadku różnych społeczności wiejskich.

Zwalczanie ubóstwa na obszarach wiejskich

Główna inicjatywa DG ds. Zatrudnienia dotyczy ubóstwa i wykluczenia społecznego na obszarach wiejskich. Ubóstwo na obszarach wiejskich to ważny aspekt ogólnego problemu ubóstwa w Europie, gdyż w niektórych krajach jego ryzyko na obszarach wiejskich jest dwa razy wyższe niż w miastach.

Na konferencji zorganizowanej przez Komisję Europejską w czerwcu 2009 r. w Budapeszcie przeanalizowano powody tej dysproporcji oraz wezwano do „wzmocnionej współpracy” z różnymi podmiotami zaangażowanymi w walkę z ubóstwem na obszarach wiejskich.

Na konferencji omówiono ostatnie opracowanie Komisji zatytułowane „Ubóstwo oraz wykluczenie społeczne na obszarach wiejskich”, które dotyczyło 15 krajów: 14 państw członkowskich UE oraz Norwegii, należącej do Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Określono w nim cztery główne kategorie problemów, jakie dotyczą obszarów wiejskich: demografia, oddalenie, edukacja i rynek pracy. W podsumowaniu stwierdzono, że mogą one powodować „błędne koło”, sprawiające, że problemy wciąż rosną i nasilają omawiane zjawisko.

Projekty EFS mające na celu rozwiązywanie wspomnianych problemów, które występują na obszarach wiejskich UE-27, pomagają złagodzić efekt tzw. błędnego koła, jako że opierają się często na innowacyjnym i twórczym podejściu.

Polska – innowacja i edukacja

W Polsce wspiera się innowacyjne podejście do osiągania celów EFS, tak aby zwiększyć włączenie społeczne oraz zapewnić równy dostęp do usług w dziedzinie rozwoju na obszarach wiejskich. Wspecjalizowane wsparcie dostępne jest w ramach dziewiątego priorytetu polskiego programu operacyjnego „Kapitał ludzki” na lata 2007–2013. Ten program EFS obejmuje wsparcie przeznaczone na poprawę dostępu do edukacji dla wszystkich, szczególnie na obszarach wiejskich, aby pomóc w zmniejszeniu dysproporcji regionalnych.

Wsparcie w ramach EFS przyczynia się także do zmniejszenia różnic w jakości edukacji, szczególnie pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi. Równy dostęp do edukacji ma zostać osiągnięty na obszarach wiejskich poprzez promowanie edukacji przedszkolnej. Planuje się także inwestycje umożliwiające osobom dorosłym uczenie się przez całe życie. Na poziomie szkolnictwa podstawowego i ponadpodstawowego zostaną opracowane atrakcyjniejsze kursy szkolenia zawodowego, a kompetencje nauczycieli będą podnoszone dzięki szkoleniom organizowanym w miejscu pracy.

Duże możliwości wprowadzenia innowacji istnieją także w takich dziedzinach, jak elastyczne formy zatrudnienia. EFS może pomóc mieszkańcom obszarów wiejskich w łączeniu rodzicielstwa z życiem zawodowym. Szczególny priorytet przyznaje się zrównoważeniu społecznej i zawodowej roli kobiet, a także promowaniu przepisów antydyskryminacyjnych w miejscu pracy.

Kampanie medialne mają na celu zwiększenie wiedzy o tych nowych rodzajach usług wsparcia przeznaczonych dla polskiej wsi.

Malta – innowacyjność i turystyka

Na Malcie w ramach ambitnego, innowacyjnego programu szkolenie przejdzie ponad 1200 kierowników i inspektorów pracujących w przemyśle turystycznym, który stanowi ważny sektor gospodarki wiejskiej tego kraju. Rozpoczęty w 2009 r. projekt EFS o wartości 4 mln euro wspierze rozwijający się sektor zrównoważonej turystyki (jego wzrost w Europie wynosi 20–30% rocznie w porównaniu z 9% w odniesieniu do całego sektora turystyki).

Praktyczne kursy pomogą personelowi nie tylko zwiększyć potencjał przedsiębiorstw zajmujących się turystyką wiejską, ale także rozszerzyć ich działalność na inne rynki, z nastawieniem np. na lokalną żywność lub wyroby rzemieślnicze.

Aby pogłębić wiedzę na temat zasobów ludzkich, przeprowadzone zostaną dwa badania. Mają one pomóc w prognozowaniu przyszłych możliwości zatrudnienia oraz potrzeb szkoleniowych w różnych sektorach turystyki. Badania będą wykraczały poza tradycyjne sektory zakwaterowania i gastronomii, analizując nowe możliwości, takie jak świadczenie usług nauki języka angielskiego.

To innowacyjne, strategiczne rozwiązanie w ramach EFS stanowi odpowiedź na wyzwania, z którymi mierzy się gospodarka wiejska Malty, konkurując na rynku światowym. Szkolenie stworzy korzystną dla wszystkich synergii, która zwiększy wartość dodaną wsparcia, jakie napływa w ramach programu rozwoju obszarów wiejskich na rzecz lokalnych produktów żywnościowych, rzemiosła i dziedzictwa wiejskiego, poprawy jakości życia, rozwoju turystyki ekologicznej i wiejskiej, a także inicjatyw w dziedzinie różnicowania gospodarstw rolnych i gospodarki wiejskiej.

„Specyfika obszarów wiejskich była dotychczas pomijana w analizach dotyczących ubóstwa w Europie. Wydaje się, że nadal brakuje świadomości społecznej w kwestii zwalczania ubóstwa na obszarach wiejskich i zaangażowania różnych instytucji publicznych w tej dziedzinie.”

DG ds. Zatrudnienia,
Spraw Społecznych i Równości Szans

Działalność DG ds. Społeczeństwa Informacyjnego i Mediów na obszarach wiejskich

Technologie informacyjno-komunikacyjne są niezbędne dla europejskiej gospodarki obszarów wiejskich. Europejski Rok Kreatywności i Innowacji pomógł w promocji rozwoju zarówno sieci łączności szerokopasmowej, jak i nowych „inteligentnych” usług dla ludności wiejskiej.

DG INFSO – Dyrekcja Generalna ds. Społeczeństwa Informacyjnego i Mediów w Komisji Europejskiej – ma dla obszarów wiejskich proste przesłanie: zdobądźcie dostęp do Internetu. „Głównym celem jest zwiększenie zasięgu łączności szerokopasmowej na obszarach wiejskich, które pod tym względem nadal pozostają w tyle. Według danych z sierpnia 2009 r. 23,4% ludności wiejskiej UE nadal

nie ma dostępu do szybkiego Internetu” – mówi Martin Selmayr, rzecznik DG INFSO.

Łączna szerokopasmowa uważane są za niezbędne dla rozwoju gospodarki opartej na wiedzy w społecznościach wiejskich. Powszechny zasięg łączności szerokopasmowej zakończy izolację wielu obszarów wiejskich i umożliwi producentom towarów i usługodawcom

dostęp do potencjalnych klientów, którzy wcześniej byli niedostępni. Łączność szerokopasmowa ma również zasadnicze znaczenie dla rozwoju nowych usług, a jak mówi M. Selmayr, „DG INFSO szczególnie dąży do zwiększania kreatywności i innowacyjności, np. w związku z Web 2.0 (najnowsze podejście do rozwoju i projektowania sieci) i treściami tworzonymi przez użytkowników”.

Bodziec w postaci miliarda euro

Rozwój łączności szerokopasmowej oraz pobudzenie upowszechniania innowacyjnych usług cyfrowych idą zatem w parze. Jeżeli chodzi o tę pierwszą kwestię, Komisja opublikowała na początku tego roku przełomowy plan, zgodnie z którym obszary wiejskie uzyskają z europejskiego planu naprawy gospodarczej potężny bodziec w postaci 1,02 mld euro. Jest to element strategii UE dotyczącej obecnego kryzysu gospodarczego. Mimo że państwa członkowskie mogą przeznaczyć te środki także na mierzenie się z innymi nowymi wyzwaniami takimi jak zmiana klimatu, rozwój łączności szerokopasmowej jest równie ważnym priorytetem. Martin Selmayr wyjaśnia, że kraje UE powinny „wykorzystać te fundusze naprawcze na rozwój łączności szerokopasmowej na obszarach wiejskich, aby przyczynić się do zrealizowania uzgodnionego z państwami członkowskimi celu, który zakłada osiągnięcie do 2013 r. 100% zasięgu tej łączności”.

Proces planowania przez organy UE odpowiedzialne za rozwój obszarów wiejskich tego, jak te środki będą wydatkowane, powinien zakończyć się do końca 2009 r. Finansowe pobudzenie rozwoju łączności szerokopasmowej musi być wpisane w istniejące programy rozwoju obszarów wiejskich UE, dlatego latem i jesienią Komisja miała dokonać przeglądu programów wydatkowania i zatwierdzić zweryfikowane programy. Z końcem 2009 r. Komisja planowała również opublikować strategię, w której miała wskazać, jakie inne kroki mogą podjąć zarówno podmioty publiczne, jak i prywatne, w tym organy odpowiedzialne za obszary wiejskie, aby zniwelować „różnice w dostępie do łączności szerokopasmowych”.

W tym kontekście Komisja pragnie upowszechnić wiedzę na temat możliwości, jakie oferują obszarom wiejskim technologie społeczeństwa informacyjnego. Organ odpowiedzialny za obszary wiejskie mogą podejmować takie działania, jak: „pomoc na zakup komputera osobistego, profesjonalne szkolenie z technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) oraz z e-biznesu dla rolników, przetwórców żywności, wiejskich przedsiębiorstw

rolniczych i nierolniczych, a także propagowanie umiejętności informatycznych wśród ludności wiejskiej” – mówi M. Selmayr.

Dostęp do Internetu

Jednym z przykładów podejścia Komisji w praktyce jest Bank Potencjału Turystycznego. Ten nowatorski słoweński projekt pokazuje, jak TIK mogą pobudzać kreatywność i innowacyjność na obszarach wiejskich. „Bank” jest portalem internetowym, w którym można „zdeponować” nowe pomysły dotyczące turystyki i dobrać do nich inwestorów. W ten sposób ludzie zamieszkujący na terenach odizolowanych mają pewność, że ich kreatywne pomysły nie zostaną przeoczone. Udane inicjatywy negocjowane poprzez „bank” obejmują działalność na obszarach wiejskich skierowaną do dzieci w wieku szkolnym, urlopy na rowerach górskich pod opieką przewodnika oraz piesze wycieczki na terenach słoweńskiej Istrii. Stronę internetową projektu (www.btps.si) założyła Słoweńska Organizacja Turystyczna przy wsparciu ze strony Ministerstwa Gospodarki oraz Uniwersytetu Przymorskiego (Univerza na Primorskem).

Inny innowacyjny projekt, na który DG INFSO zwraca szczególną uwagę, stanowi kolejny przykład tego, jakie znaczenie mają technologie informacyjno-komunikacyjne na obszarach wiejskich. Szwedzki projekt „Stadsutveckling” („Rozwój miasta”) obejmuje portal internetowy (www.stadsutveckling.se), który umożliwi urzędnikom państwowym i przedsiębiorstwom wirtualne spotkania i opracowywanie strategii w zakresie przeciwdziałania wyludnianiu obszarów wiejskich w Szwecji. Jeden z promotorów projektu, Anders Johansson z pracowni architektonicznej Testbedstudio, mówi, że „od 1991 r. w 62% gmin, na obszarze obejmującym ponad 75% całkowitej powierzchni kraju, bardzo wiele osób spakowało się i wyjechało do miast, pozostawiając za sobą opustoszałe domostwa, puste szkoły i budynki, a także niedobór usług dla pozostałych mieszkańców miasteczek lub wsi”.

„Stadsutveckling” został zaprojektowany jako „kreatywne laboratorium pomysłów”

w dziedzinie planowania przestrzennego na szczeblu samorządowym na obszarach dotkniętych zjawiskiem wyludniania, gdzie np. lokalne usługi muszą być dostosowane do potrzeb słabo zaludnionych obszarów. Peder Sandahl, szwedzki krajowy koordynator projektów w ramach Europejskiego Roku Kreatywności i Innowacji, mówi, że Szwecja w czasie tego roku skupiła się raczej na poszukiwaniu innowacyjnego podejścia do planowania przestrzennego na szczeblu samorządowym niż na samych TIK. Dodał jednak, że szwedzkie organy i przedsiębiorstwa rozumieją, iż TIK są podstawą rozwoju i że „bardzo zachęcają do rozwiązań i działań w zakresie nowych technologii. TIK są zawsze środkiem do osiągnięcia innego dowolnego celu”.

Więcej informacji

Informacje na temat komunikatu Komisji Europejskiej w sprawie lepszego dostępu do najnowszych technologii informacyjno-komunikacyjnych na obszarach wiejskich można znaleźć pod następującym adresem: http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/employment/ict/com2009_103_en.pdf.

Zmniejszanie różnic między miastem a wsią w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych

Dostępność i wykorzystanie łączy szerokopasmowych oraz innych technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) daje znaczne możliwości poszerzenia zakresu źródeł kreatywności i innowacji. Jednak poziom korzystania z usług TIK w europejskich wsiach jest nadal znacznie niższy niż na obszarach miejskich, a UE wkłada dużo wysiłku, aby pomóc w zmniejszeniu tej przepaści cyfrowej z pomocą różnych instrumentów, w tym polityki rozwoju obszarów wiejskich UE.

Istnieją liczne dowody na to, że TIK pomagają wprowadzać innowacje w produkcji rolnej, np. w podstawowych procesach, takich jak precyzyjny wysiew, dbanie o zdrowie zwierząt lub zdobywanie informacji o cenach rynkowych i rynkach zbytu dla produktów niszowych. Innowacje te znacznie zmieniły organizację i funkcjonowanie gospodarstw rolnych. Dotyczy to również szerzej rozumianego rozwoju obszarów wiejskich: TIK odgrywają kluczową rolę w promowaniu turystyki wiejskiej poprzez możliwość dokonywania rezerwacji za pośrednictwem Internetu, lub w świadczeniu ludności wiejskiej usług takich jak telemedycyna. Zmniejszanie przepaści między obszarami wiejskimi a miejskimi pod względem dostępu do TIK nie oznacza wyłącznie niwelowania dysproporcji, ale też udostępnianie instrumentów, które mogą wydatnie przyczynić się do rozwiązania konkretnych długotrwałych problemów obszarów wiejskich.

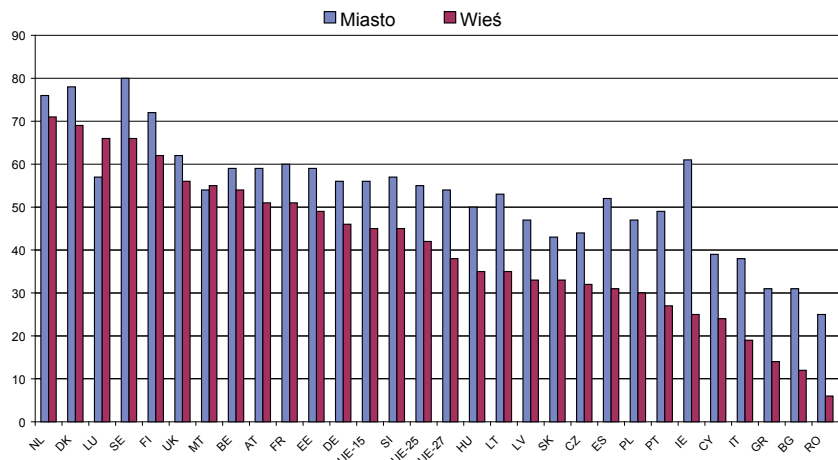
Wraz z nadejściem nowych technologii konkurencja na rynku dostępu do Internetu staje się coraz silniejsza. Rośnie powierzchnia obszarów wiejskich objętych zasięgiem sieci szerokopasmowej, niemniej jednak nadal istnieją w UE obszary wiejskie, gdzie dostęp do Internetu w ogóle nie jest możliwy. Ponadto dostępność usług jest tylko pierwszym krokiem, a wykorzystywanie łączności szerokopasmowej przez ludność wiejską z wielu powodów nadal pozostaje na stosunkowo niskim poziomie.

Zapewnianie dostępu szerokopasmowego

Komisja Europejska poinformowała, że w 2007 r. szerokopasmowy Internet był dostępny dla 98% mieszkańców miast w UE, natomiast spośród mieszkańców wsi w EU-27 zaledwie 70% miało potencjalny dostęp do sieci szerokopasmowej. Poziom szerokopasmowego dostępu do Internetu mierzony liczbą zainstalowanych łączy szerokopasmowych przypadających na 100 mieszkańców w połowie 2008 r. był w krajach EU-27 znacznie niższy, osiągając wartość 21,7%. Jednakże dane te wskazują na znaczący wzrost tego wskaźnika – na początku 2007 r. odsetek użytkowników szerokopasmowego dostępu do Internetu na obszarach

Rysunek 1:

Odsetek gospodarstw domowych używających łączy szerokopasmowych w 2008 r.

wiejskich wynosił 16,2%. Dane te pozwalają wywnioskować, że pomimo dość dużej dostępności usług szerokopasmowych całkowity potencjał istniejących łączy na obszarach wiejskich UE pozostaje niewykorzystany.

Dokładniejsza analiza danych Eurostatu dotyczących stosowania łączności szerokopasmowej w państwach członkowskich pokazuje duże różnice, a w niektórych krajach sytuacja jest znacznie gorsza niż w innych. Rysunek 1 ilustruje znaczne różnice na obszarze UE.

Rysunek 1 pokazuje, że w Rumunii, Bułgarii, Grecji i we Włoszech korzystanie z łączy szerokopasmowych na obszarach wiejskich nie przekracza 20%. W tych czterech krajach odnotowano również niektóre z największych różnic pomiędzy użytkownikami w mieście i na wsi, ale znaczące różnice w stosowaniu łączności szerokopasmowej występują także w Irlandii. Jedynie w małych krajach, takich jak Malta i Luksemburg, korzystanie

z łączy szerokopasmowych jest wyższe na obszarach wiejskich niż w ośrodkach miejskich.

Reakcja UE

Podstawowe cele strategii lizbońskiej UE dotyczą głównie promowania społeczeństwa opartego na wiedzy i innowacji, gdyż jest ono uważane za skuteczny bodziec do osiągnięcia dobrobytu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy. TIK oferują wiele możliwości w zakresie innowacji i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich w ramach wielu różnych modeli rozwoju, w tym poprzez: wzmocnienie relacji w łańcuchu rolno-spożywczym; świadczenie usług agroturystycznych przez Internet; podnoszenie podstawowych umiejętności poprzez szkolenia; a także wykorzystywanie szybkiego Internetu na obszarach wiejskich.

// Nigdy wcześniej w historii innowacyjność nie obiecywała tak wiele tak wielu ludziom w tak krótkim czasie. //

Bill Gates,
prezes Microsoft

Chociaż prawdą jest, że efektywne wykorzystywanie łączności szerokopasmowej oraz innych TIK może pomóc w poprawie wydajności i ogólnej konkurencyjności europejskiej wsi, to oczywiście, że na niektórych obszarach nie ma dostępu do tych możliwości. Taka sytuacja trwa nadal i pomimo nacisku, jaki w strategicznych wytycznych Wspólnoty dla rozwoju obszarów wiejskich kładzie się na znaczenie TIK i dostępu do Internetu na obszarach wiejskich, łącza szerokopasmowe są nadal niedostępne dla dużej części ludności wiejskiej krajów UE-27 lub są niewykorzystywane.

Dzieje się tak, ponieważ rynek nie oferuje łączności szerokopasmowej na obszarach oddalonych, gdzie nie jest to ekonomicznie opłacalne. Również popyt na świadczenie usług łączności szerokopasmowej i TIK może być niezbyt duży, gdyż cena dostępu do łącza szerokopasmowego bywa wysoka. Te kwestie mogą być związane z brakiem umiejętności korzystania z Internetu wśród ludności obszarów wiejskich, co powoduje również tendencję do korzystania z mniejszej liczby e-usług. Podobne obawy potwierdziło przeprowadzone w 2008 r. badanie Eurostatu, w którym wykazano, że główne powody niekorzystania z Internetu na obszarach wiejskich UE to: brak potrzeby korzystania z Internetu (20%); koszt wyposażenia (13%); koszt dostępu (11%) lub brak umiejętności (13%).

W odpowiedzi na tego rodzaju wyzwania w zakresie podaży i popytu UE wydała

komunikat w sprawie lepszego dostępu do najnowszych technologii informacyjno-komunikacyjnych na obszarach wiejskich. W marcu 2009 r. opublikowano komunikat Komisji Europejskiej do Rady i Parlamentu Europejskiego pt. „Lepszy dostęp do najnowszych technologii informacyjno-komunikacyjnych na obszarach wiejskich”. Określono w nim priorytety polityki UE w dziedzinie rozwoju nowoczesnej infrastruktury szerokopasmowej na obszarach wiejskich. Ustalono tam także priorytety dla państw członkowskich dotyczące wdrażania działań, które mogą pomóc w pobudzaniu rozwoju e-usług i związanych z nimi odpowiednich treści oraz popytu na nie.

Odnosząc się do wyżej wspomnianego komunikatu, Nivelin Noev z DG ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich w Komisji Europejskiej twierdzi, że „projekty rozwoju TIK na obszarach wiejskich mogą objąć cały wachlarz zagadnień w zależności od poziomu zaawansowania państwa członkowskiego lub regionu, zamiarów instytucji zarządzających, zapotrzebowania ze strony społeczności wiejskiej, aktualnych potrzeb itd. Uważamy, że najlepiej, aby w projektach zajmowano się TIK w sposób zintegrowany”. Wyjaśnia, że oznacza to, iż „zapewnienie łączności szerokopasmowej powinno być połączone z właściwym szkoleniem i rozwojem treści on-line, co pomoże przedsiębiorstwom i społeczności w pobudzeniu ich działalności społeczno-gospodarczej”.

Te strategiczne cele rozwoju obszarów wiejskich podkreślają priorytety zawarte w komunikacie, w którym jednoznacznie ukazane jest znaczenie polityki rozwoju obszarów wiejskich UE, szczególnie pod względem skupienia wysiłków na podmiotach wiejskich, które przez brak dostępu do nowoczesnych TIK nie korzystają z możliwości potencjalnego wzrostu gospodarczego. Grupy docelowe na obszarach wiejskich obejmują:

- gospodarstwa
- małe i średnie przedsiębiorstwa
- młodzież
- kobiety
- osoby starsze i grupy w niekorzystnej sytuacji.

W komunikacie podkreślono także, oprócz polityki rozwoju obszarów wiejskich UE, kluczową rolę, jaką we wspieraniu tych grup docelowych powinna odgrywać polityka spójności UE, również poprzez skupienie się na rozwoju infrastruktury szerokopasmowej i pobudzaniu zapotrzebowania.

Finansowanie pomocy technicznej przez państwa członkowskie uznaje się za przydatne narzędzie pomocne w ocenie obecnego stanu rzeczy na obszarach wiejskich, które ma na celu dostarczenie informacji na potrzeby krajowych strategii i procesów decyzyjnych. Za korzystny mechanizm promowania innowacyjnego podejścia do świadczenia usług i powszechniejszego wykorzystywania TIK na obszarach wiejskich UE uważa się także wymianę przykładów dobrych praktyk.

Wsparcie polityki rozwoju obszarów wiejskich w zakresie TIK

Śródkokresowy przegląd programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW) państw członkowskich w 2010 r. daje UE okazję do zwiększenia nacisku na wsparcie na rzecz dostępu do Internetu i TIK poprzez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

Większość krajów UE (z wyjątkiem Litwy i Luksemburga) już teraz traktuje inwestycje w zakresie TIK jako priorytetowe w ramach PROW. Dwanaście państw członkowskich inwestuje w chwili obecnej w TIK w ramach czterech lub pięciu działań zawartych w PROW, natomiast w innych PROW wsparcie dla TIK świadczone jest poprzez jedno, dwa lub trzy działania. Poniżej wymieniono przykłady niektórych z tych działań:

- Infrastruktura szerokopasmowa, centra usług opartych na TIK oraz e-usług dla ludności wiejskiej i przedsiębiorstw wiejskich w ramach działania „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej”
- Świadczenie usług TIK przez rolników w ramach działania „Różnicowanie dochodów”
- Profesjonalne szkolenie w zakresie TIK oraz e-learning w ramach działania „Kształcenie zawodowe i działania informacyjne dla rolników, przemysłu spożywczego i leśnictwa”
- Usługi oparte na TIK i handel elektroniczny w ramach działania wspierającego „Tworzenie mikroprzedsiębiorstw i rozwój przedsiębiorstw”
- Portale internetowe, systemy rezerwacji drogą elektroniczną w agroturystyce, ośrodki informacyjne w ramach działania „Zachęcanie do prowadzenia działalności związanej z turystyką”
- Szkolenie w zakresie TIK i umiejętności obsługi komputera, szkolenie on-line, e-learning w ramach działania na rzecz „Szkoleń i informowania”.

Takie działania PROW zapewniają szeroki zakres różnego rodzaju pomocy dla stosowania TIK w społecznościach wiejskich, a w ramach europejskiego planu naprawy gospodarczej przeznaczono także nowe fundusze na rozwój służące zapewnieniu dostępu szerokopasmowego na obszarach wiejskich. Udostępnia się dodatkowe fundusze, aby pomóc obszarom wiejskim w podjęciu wyzwań wywołanych przez globalny kryzys gospodarczy i finansowy. Tym nowym przydzielonym środkom towarzyszą ambitne cele, które dotyczą głównie zapewnienia możliwości dostępu do szerokopasmowego łącza internetowego wszystkim mieszkańcom UE bez względu na miejsce zamieszkania.

Dbłość o czynniki, które zapewnią sukces

Widać zatem, jak wiele wysiłku Unia i jej instytucje wkładają w zmniejszenie przepaści między miastem a wsią pod względem dostępu do TIK. Wysiłki te pomogą rozwinąć możliwości w zakresie większej innowacyjności i kreatywności na obszarach wiejskich całej Europy. Stworzenie warunków gwarantujących powodzenie tych działań na rzecz w rozwój obszarów wiejskich zależy od kilku kluczowych czynników, a dotychczasowe doświadczenia pokazują, że najlepsze wyniki na ogół osiąga się dzięki zintegrowanemu podejściu.

Działania interwencyjne, które łączą i koordynują ożywienie podaży i popytu w zakresie dostępu do infrastruktury z rozwojem odpowiednich treści mają przewagę nad działaniami realizowanymi osobno. Rozszerzenie tej kombinacji o budowanie potencjału i rozwój umiejętności jeszcze bardziej zwiększa szanse na sukces. Czwartym potężnym składnikiem obejmującym partnerskie działanie we współpracy z zainteresowanymi stronami.

Tego rodzaju działania nadal mają znaczenie dla wszystkich obszarów wiejskich w całej UE. Poniższe studia przypadku mają na celu podkreślenie korzyści wynikających z wielowymiarowego podejścia do „przepaści cyfrowej” na tych obszarach.

Litewski projekt „RAIN”

Litewski projekt „RAIN” (ang. Rural area Internet network – sieć internetowa na obszarach wiejskich) został wdrożony przez organ sektora publicznego Placiajuostis Internetas wspólnie z krajowym instytutem informatyki. Strategiczne cele projektu dotyczyły zmniejszenia przepaści cyfrowej pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi, a więc wspierały rozwój społeczeństwa opartego na wiedzy na wsiach litewskich. Sieć skupia się wyłącznie na obszarach wiejskich, w tym wsiach, szkołach, instytucjach publicznych, bibliotekach i publicznych miejscach dostępu. Projekt składa się z dwóch głównych etapów: „RAIN1”, który realizowano w latach 2005–2008, i „RAIN2”, którego rozpoczęcie planowane było na koniec 2009 r. Oba projekty są częściowo finansowane ze środków funduszy strukturalnych UE i ze środków krajowych.

Budżet „RAIN1” wynosił 20 mln euro. W trakcie tego etapu zainstalowano 3357 km przewodów światłowodowych, a dodatkowe 3000 km przewodów wydierzawiono od kilku prywatnych przedsiębiorstw, aby ograniczyć inwestycje w obszarach pozbawionych infrastruktury. W ramach „RAIN1” wsparto również 51 oddzielnych sieci na obszarach wiejskich podlegających władzom lokalnym, łącząc ośrodki władzy lokalnej z podległymi im jednostkami administracyjnymi. Działaniem tym objęto ogółem 467 małych miast.

Jednym z celów projektu było zwiększenie konkurencji między dostawcami usług internetowych na obszarach wiejskich. Operator sieci oferuje wyłącznie usługi hurtowe, ustalając takie same ceny dla wszystkich dostawców i pokrywając jedynie koszty operacyjne. Każdy dostawca usług internetowych musi zaoferować rozwiązanie „na ostatnim odcinku” (ang. last mile). Ustalane przez dostawców ceny dla użytkowników ostatecznych oferujących usługi za pośrednictwem infrastruktury „RAIN1” są takie same jak ceny oferowane innym użytkownikom.

Prognoza budżetu „RAIN2” wynosi około 72 mln euro. Na obecnym etapie utworzone zostanie brakujące połączenie pomiędzy 51 gminami i ponad 770 nowymi wsiami; połączenie z siecią obejmie także ponad 1000 masztów sieci telefonii komórkowej oraz innych obiektów infrastruktury. Planuje się, że w momencie zakończenia „RAIN2” przedsiębiorstwa i mieszkańcy wsi będą mieli możliwość uzyskania dostępu do łączności szerokopasmowej na 98% powierzchni obszarów wiejskich Litwy.

© VIESOJIISTAIGA PLACIAJUOSTIS INTERNETAS

Projekt „ACCESS” w Kumbrii, Zjednoczone Królestwo

Podstawową przesłanką dla realizacji projektu „ACCESS” w Kumbrii był rozwój gospodarczy obszarów wiejskich. Położone w północnej Anglii hrabstwo Kumbria jest w przeważającej mierze obszarem wyżynnym o wybitnie wiejskim charakterze. Bardzo ucierpiało ono wskutek kryzysów takich jak epidemia pryszczycy. TIK uznano za sposób na znalezienie innowacyjnych rozwiązań dla wyzwań stojących przed gospodarką wiejską, a w ramach projektu „ACCESS” wyznaczono ambitne cele. Obejmowały one zapewnienie niedrogiego dostępu szerokopasmowego dla 95% obywateli i przedsiębiorstw w Kumbrii, a także osiągnięcie wskaźnika wykorzystania łączności szerokopasmowej wśród lokalnych przedsiębiorstw na poziomie 65%.

Projekt ten zrealizowano jako projekt partnerski Agencji Rozwoju Regionalnego Northwest (Northwest Regional Development Agency) i Rady Hrabstwa Kumbria (Cumbria County Council); 100% finansowania pochodziło ze środków publicznych. Co ważne, DG ds. Konkurencji Komisji Europejskiej zatwierdziła pomoc państwa, dzięki czemu w projekt dotyczący TIK na obszarach wiejskich można było zainwestować ogółem 18 mln funtów (równowartość około 20 mln euro).

© COMMENDIUM LTD

Rozpoczęty w październiku 2005 r. projekt „ACCESS” realizowano przez trzy lata. Powstała dzięki niemu sieć szerokopasmową zbudowano, wykorzystując przewody światłowodowe, przy czym technologie ADSL i radiowe pełnią funkcję rozwiązania „na ostatnim odcinku”. Po ukończeniu sieci zostali wybrani prywatni operatorzy, którzy mieli świadczyć usługi. Z osiągniętych dochodów operator ma obowiązek zwrócić koszty inwestycji w utworzenie sieci. W połowie 2009 r. zwrócono już niemal połowę kosztów poniesionych ze środków publicznych.

W wyniku projektu 99,84% przedsiębiorstw i obywateli Kumbrii ma potencjalny dostęp do szerokopasmowego Internetu. W chwili zakończenia projektu w 2008 r. 71% przedsiębiorstw posiadało łącze szerokopasmowe, a w 2009 r. odsetek ten wzrósł do 87% i według zespołu projektowego jest najwyższy w Zjednoczonym Królestwie. Ponadto także 99% administracji publicznej wykorzystuje sieć szerokopasmową, aby zwiększyć efektywność świadczenia swoich usług na obszarach wiejskich. Kolejnym korzystnym rezultatem jest wzrost konkurencji wśród dostawców usług internetowych, gdyż przed rozpoczęciem projektu istniało jedynie sześciu dostawców, a w momencie jego zakończenia było ich ponad 100.

W obecnej trudnej sytuacji ekonomicznej takie wyniki znacząco przyczyniają się do wzrostu gospodarczego na obszarach wiejskich Kumbrii.

© SPASS KOSTOW

Bułgarskie iCentra wsparcia dla społeczności wiejskich

Bulgaria realizuje innowacyjny projekt rozwoju obszarów wiejskich, który polega na tworzeniu sieci „iCentrów”. Zapewniają one publiczny, bezpłatny dostęp do Internetu na obszarach wiejskich i mają na celu zwiększenie zainteresowania korzystaniem z Internetu, aby wzmocnić zapotrzebowanie na osobisty dostęp w domu lub w przedsiębiorstwach wiejskich. Cele priorytetowe obejmują społeczności małe lub słabo rozwinięte gospodarczo.

Projekt ma budżet w wysokości 2,8 mln euro i jest sponzorowany przez rząd Bułgarii. Otrzymał także wsparcie od donatorów w ramach Programu Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju. Realizację projektu rozpoczęto w 2003 r., a w czerwcu 2009 r. we wsi Kaynardja otwarto 119. iCentrum. Większość iCentrów znajduje się w wiejskich lub regionalnych urzędach pocztowych oraz w budynkach gminnych. Są one na ogół wyposażone w około 10 komputerów, urządzenia do prezentacji

multimedialnych oraz wielofunkcyjne drukarki z funkcją kopiowania i skanowania.

Projekt można uważać za innowacyjny w kontekście krajowym, ponieważ w jego ramach wprowadzono nowe centra bezprzewodowego publicznego dostępu, wykorzystując technologie Internetu satelitarnego. W Bułgarii te telecentra mają strategiczne znaczenie dla ułatwiania rozpowszechniania TIK oraz rozwijania pozytywnego nastawienia do korzyści płynących z technologii informatycznych i stosowania ich na co dzień.

Oczekuje się, że dzięki temu częstotliwość komunikowania się z organami administracyjnymi za pośrednictwem Internetu zwiększy się i powstaną nowe usługi e-administracji, a także, że ułatwi to telepracę, usprawni udzielanie informacji, zwiększy możliwości uczenia się i zapewni komunikację po bardziej przystępnej cenie.

Europejskie badania i rozwój obszarów wiejskich – małżeństwo z rozsądku

José Manuel Silva Rodríguez od 2006 r. jest dyrektorem generalnym ds. badań naukowych Komisji Europejskiej. Przedtem przez sześć lat zajmował stanowisko dyrektora generalnego ds. rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich. Te dwie funkcje pozwoliły mu zdobyć znaczną wiedzę na temat związków pomiędzy europejskimi badaniami naukowymi, rozwojem obszarów wiejskich a innowacyjnością.

Na pytanie o znaczenie innowacyjności na obszarach wiejskich w Europie J. M. Silva Rodríguez odpowiada jednoznacznie: „Innowacyjność jest pojęciem, które można powiązać z każdą dziedziną działalności na wsi. Wprowadzamy innowacje i inwestujemy w badania, aby rozwiązywać problemy i umożliwić przedsiębiorcom rozwój, szczególnie w sferze gospodarczej. Wspieramy wzrost i zatrudnienie, poszukując wysokiej jakości możliwości rozwoju, które są ściśle związane z konkretnymi potrzebami regionów”.

Dyrektor generalny uważa, że „obszary wiejskie Europy są doskonałym środowiskiem dla wprowadzania innowacji”. Twierdzi też, że „innowacyjność pozwala nam sprostać ważnym, nowym wyzwaniom stojącym przed wsiami, takim jak (by wymienić tylko kilka) wzmocnienie i zróżnicowanie baz gospodarczych na obszarach wiejskich, ograniczanie czynników powodujących spadek liczby ludności, przeciwdziałanie zmianie klimatu, zarządzanie jakością zasobów wodnych, zwiększanie ilości energii produkowanej przez rolnictwo, utrzymywanie jakości żywności i przestrzeganie norm dobrostanu zwierząt. Najwyraźniej udział Dyrekcji Generalnej ds. Badań Naukowych w rozwiązywaniu tych kwestii pozwala uzyskać potencjalną „wartość dodaną”. Zdaniem J. M. Silvy Rodrígueza rolą Dyrekcji jest wspieranie głównych programów rozwoju obszarów wiejskich poprzez pomoc w tworzeniu innowacyjnych rozwiązań dotyczących różnych wyzwań gospodarczych, społecznych i środowiskowych. Dowodzi tego sukces badań naukowych w dziedzinach takich jak biotechnologia, a zwłaszcza hodowla roślin, przemysł rolno-spożywczy, a także w ulepszaniu produktów tradycyjnych, co przyczynia się do wprowadzenia do obrotu wysokiej jakości produktów pochodzących z obszarów wiejskich (zarówno rolnych, jak i tych o charakterze dóbr publicznych) i tworzy nowe możliwości dla producentów.

Metodę „Leader” docenia się również za powodzenie w pobudzaniu innowacyjności na obszarach wiejskich. José M. Silva Rodríguez przyrównuje jej potencjał do możliwości klasterów innowacyjnych, które mają wspólne cele operacyjne,

np. poszerzanie współpracy przedsiębiorstw o wspólnym obszarze zainteresowania, łączenie partnerów, testowanie pomysłów i dokonywanie analiz, a w końcu także upowszechnianie wyników.

Istnieją inne rodzaje sieci na obszarach wiejskich, platform informacyjnych i wspólnot wiedzy, które szef DG ds. Badań Naukowych również uważa za ważne narzędzia. Zwraca uwagę na Stały Komitet ds. Badań Naukowych w Dziedzinie Rolnictwa (SCAR), który stanowi dobry przykład „inicjatywy łączącej strony zainteresowane badaniami w dziedzinie rolnictwa w celu utworzenia systemu wymiany i transferu wiedzy w trójkącie, na który składają się badania, edukacja i innowacyjność”. Niektóre najnowsze działania SCAR realizowane są w ramach inicjatywy „Foresight”, która kontynuuje wspieranie badań naukowych nad współczesnymi zagadnieniami dotyczącymi obszarów wiejskich, takimi jak: sposób sprawowania rządów, środowisko, bezpieczeństwo łańcucha żywnościowego, demografia i kształtowanie polityki. Więcej informacji na temat SCAR i projektu „Foresight” można znaleźć na stronie internetowej DG ds. Badań Naukowych (http://ec.europa.eu/research/agriculture/scar/index_en.html).

Możliwości płynące z siódmego programu ramowego

„W ramach Siódmego programu ramowego UE w zakresie badań, rozwoju technologicznego i demonstracji (7PR) w dalszym ciągu powstaje zbyt mało projektów dotyczących rolnictwa i obszarów wiejskich” – twierdzi J. M. Silva Rodríguez. „Dzieje się tak pomimo tego, że element 7PR »Możliwości« idealnie nadaje się do wspierania innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw z obszarów wiejskich. Naprawdę jest to doskonałe narzędzie do znajdowania rozwiązań dostosowanych do potrzeb przedsiębiorstw wiejskich w dziedzinie rozwoju”. Dobrym przykładem jest realizowany w ramach 7PR projekt badawczy „Gospodarstwo przyszłości”, w którym w sieci pilotażowych gospodarstw rolnych w czterech państwach członkowskich bada się inne sposoby wykorzystania nowych technologii, a także specjalistyczne systemy informatyczne i inne innowacyjne rodzaje podejścia (www.futurefarm.eu).

„Jesteśmy bardzo zajęci. Nadszedł czas na wspólne działanie. Dzięki ściślejszej współpracy w zakresie polityki w dziedzinie badań naukowych i rozwoju obszarów wiejskich można doprowadzić do synergii. DG ds. Badań Naukowych angażuje się we wspieranie innowacji wśród zainteresowanych stron na obszarach wiejskich, które podejmują wyzwanie polegające na przewidywaniu różnych zmian, jakie nas czekają” – stwierdził na koniec J. M. Silva Rodríguez, mówiąc o realiach wiejskich.

José Manuel Silva Rodríguez

Dyrektor generalny,
DG ds. Badań Naukowych

© TIM HUDSON

Wsparcie UE dla badań na rzecz innowacyjności i kreatywności na obszarach wiejskich

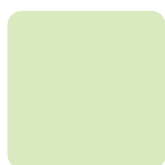

Działania badawcze finansowane przez UE odgrywają ważną rolę w rozwoju innowacyjności na obszarach wiejskich. Po pierwsze: wspierają tworzenie stowarzyszeń i konsorcjów organizacji badawczych z różnych państw UE, a także współpracę międzyrządową, ułatwiając w ten sposób wymianę badaczy, porównywanie różnych podejść, metodologii i hipotez, rozwijanie

dyskusji na szczeblu europejskim oraz rozpowszechnianie wyników. Po drugie: działania te dotyczą bezpośrednio badań nad innowacyjnością na obszarach wiejskich, co stanowi priorytet obecnego programu ramowego w dziedzinie badań, w odniesieniu zarówno do rolnictwa, jak i szerszego rozwoju tych obszarów. Po trzecie: wymagają, aby wszystkie badania naukowe finansowane przez UE zawierały

w swoich wnioskach zalecenia polityczne, które mogą być przydatne w wyznaczaniu kierunków polityki dotyczącej innowacji w tych dziedzinach. Na następnej stronie przedstawiono dwa przykłady najnowszych badań naukowych skupiających się na praktykach w zakresie innowacyjności.

Promowanie innowacyjności i przekazywania wiedzy na obszarach wiejskich

Nowe wytyczne promujące innowacyjność w społecznościach wiejskich są wynikiem niedawno zakończonego projektu badawczego w dziedzinie obszarów wiejskich „RAPIDO”.

© TIM HUDSON

Zakończony w lutym 2009 r. projekt badawczy „RAPIDO” (ang. rural areas, people, innovative development – obszary wiejskie, ludzie, innowacyjny rozwój) miał na celu określenie możliwych sposobów opracowania innowacyjnego podejścia, tak aby rozwiązać wspólne problemy wielu obszarów wiejskich, takie jak: starzenie się populacji, wysokie bezrobocie i brak zasobów pozwalających na dostosowanie się do wyzwań rynku globalnego. W rzeczywistości wkład obszarów wiejskich w strategię UE na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia (znaną jako strategia lizbońska) może nastąpić jedynie poprzez wprowadzenie gruntownych innowacji w tradycyjnych praktykach i rozwiązaniach politycznych.

Dzięki badaniom naukowym w ramach projektu „RAPIDO” określono najlepsze praktyki w zakresie innowacji na obszarach wiejskich w państwach UE-27, skupiając się na rolnictwie, leśnictwie i przemyśle spożywczym. Zidentyfikowano także

sektory tworzące miejsca pracy na obszarach wiejskich, podmioty (publiczne i prywatne), które odgrywają strategiczną rolę, sposoby opracowywania technologii środowiskowych oraz metody przekazywania wiedzy.

Projekt prowadzony był przez berliński instytut Ecologic (Instytut Międzynarodowej i Europejskiej Polityki Środowiskowej) we współpracy z instytucjami z 10 państw członkowskich. Zastosowano w nim analizy naukowe, aby opracować wytyczne i porady dotyczące polityki.

Na podstawie danych z 17 państw członkowskich utworzono bazę danych zawierającą 67 studiów przypadku dotyczących najlepszych praktyk. Doprowadziło to do opracowania matrycy oceny obejmującej 26 wskaźników udanej innowacji na obszarach wiejskich, której celem jest pomoc w tworzeniu polityki, monitorowaniu i podejmowaniu decyzji.

Wnioski ze szczegółowego badania ankietowego pokazały, że najbardziej innowacyjne inicjatywy podjęto w sektorze rolnym, a następnie w przemyśle spożywczym, turystyce, technologiach informacyjno-komunikacyjnych oraz w sektorze usług. Najczęstszym przedmiotem innowacji wydają się być usługi i procesy. W działaniach tych ważną rolę odegrały podmioty prywatne, takie jak: inwestorzy, usługodawcy i przedsiębiorstwa turystyczne. Niektóre z odnotowanych innowacji dotyczyły surowców dla energii odnawialnej, a także środowiska i infrastruktury wiejskiej (szczególnie technologii informacyjno-komunikacyjnych). Choć uznano, iż potencjalnie innowacje sprzyjają tworzeniu miejsc pracy wymagających nowych kwalifikacji, szczególnie w sektorze środowiska, badania „RAPIDO” wykazały również, że chronią one także tradycyjne miejsca pracy.

Badacze odkryli, że do innowacyjności najskuteczniej pobudzić można poprzez skupienie się na współpracy, współ-

nym zdobywaniu doświadczeń i wykorzystaniu regionalnych predyspozycji i możliwości. Kształcenie, szkolenie i ukierunkowane wsparcie pomagają w przekazaniu sprecyzowanego poglądu na temat ukrytego potencjału innowacyjnego, przy czym sieci zapewniają niezbędne wsparcie w zakresie wymiany doświadczeń i partnerskiego uczenia się, szczególnie gdy uczestniczą w nich podmioty lokalne.

Stwierdzono, że powszechny hamulec postępu stanowią sceptyczni urzędnicy państwowi, należy więc wymagać od lokalnej i regionalnej administracji większej otwartości oraz prostszych procedur w celu przyspieszenia zatwierdzania projektów.

Przegląd planu działań w zakresie technologii na rzecz środowiska (ETAP) wykazał, że plan ten zapewnia znaczący potencjał w zakresie usprawniania i ukierunkowywania działań państw członkowskich dotyczących rozwoju technologii

środowiskowych. Badacze uważają, że powinien on być obowiązkowy.

Zespół „RAPIDO” stwierdził, że „wyzwaniem stojącym przed Europą jest przejście od indywidualnych innowacji i projektów do kultury innowacji”. Najlepiej będzie wesprzeć je poprzez edukację, szkolenie, doradztwo, finansowanie, właściwe ramy prawne, elastyczną i skuteczną administrację oraz zachęty na poziomie UE, krajowym i regionalnym.

Wyniki projektu „RAPIDO” stanowią dobrą podstawę dla osób odpowiedzialnych za wyznaczanie kierunków polityki oraz dla podmiotów poszukujących innowacyjnych rozwiązań dla powszechnych na obszarach wiejskich problemów degradacji i stagnacji. Projekt ten wskazuje szereg najlepszych praktyk w obrębie UE-27, które przyczyniają się do znajdowania innowacyjnych rozwiązań i w ten sposób wpływają na osiągnięcie przewidzianych w strategii lizbońskiej celów w zakresie wzrostu gospodarczego i zatrudnienia.

„RAPIDO” w skrócie

- Finansowany w ramach szóstego programu ramowego Wspólnoty Europejskiej w zakresie badań
- Realizowany od marca 2007 r. do lutego 2009 r.
- Przeprowadzony z udziałem 11 partnerów prowadzących badania naukowe nad obszarami wiejskimi z Austrii, Belgii, Bułgarii, Niemiec, Włoch, Polski, Portugalii, Rumunii, Hiszpanii i Zjednoczonego Królestwa
- Wyniki obejmują warsztaty, sprawozdania, biuletyny oraz wytyczne tematyczne
- Więcej informacji można znaleźć na stronie: www.rapido-fp6.eu

„COST 51” – połączenie innowacji i rozwoju w obszarze leśnictwa UE

Leśnictwo jest uważane za tradycyjny przemysł wiejski, być może nawet trochę konserwatywny, produkujący przez całe dziesięciolecia to samo drewno, ścier drzewny i papier. Globalizacja i zmieniające się wartości popchnęły jednak ten przemysł w nowe sfery działania. Międzynarodowy program badania lasów ma na celu zidentyfikowanie rodzajów innowacji, jakie są potrzebne do wspierania europejskiego przemysłu leśnego w przyszłości.

© TIM HUDSON

Integracja polityki innowacyjnej i pro-rozwojowej sektora leśnego jest inicjatywą w ramach programu „COST”, realizowaną przez Uniwersytet Zasobów Naturalnych i Stosowanych Nauk Przyrodniczych w Wiedniu. Obejmuje ona 20 krajów europejskich. Projekt ma na celu rozwój wiedzy, która umożliwi integrację polityki w dziedzinie innowacyjności i rozwoju, a w rezultacie bardziej efektywny i zrównoważony rozwój sektora leśnego.

„COST” (Europejski Program Współpracy w Dziedzinie Badań Naukowo-Technicznych) to międzyrządowe ramy, które wspierają koordynację na szczeblu europejskim badań finansowanych ze środków krajowych. Gerhard Weiss z Wiednia, przewodniczący komitetu zarządzającego projektem badawczym dotyczącym lasów, wyjaśnia, że „wsparcie ze strony europejskiego programu „COST” zapewnia nam doskonałą platformę dla międzynarodowych studiów

porównawczych, inaczej badacze pracowaliby sami w swoich krajowych kręgach, co nie jest tak efektywne, szczególnie pod względem innowacyjności”.

Realizację obecnego projektu badawczego dotyczącego innowacji w leśnictwie rozpoczęto w 2006 r. Skupia się on na zbieraniu przykładów skutecznych działań i studiów przypadku. Badania są podzielone między dwie różne grupy robocze ds. produktów drzewnych i nie drzewnych. Jak dotąd opracowano 18 różnych, szczegółowych sprawozdań krajowych, które zostaną podsumowane w jednej publikacji. Kończący się w 2010 r. ostatni etap projektu skupi się na zaleceniach politycznych, promujących integrację i koordynację rozwoju, którego podstawą są lasy.

Tworzenie nowych produktów najnowocześniejszej technologii

Profesor Pekka Ollonqvist z Fińskiego Instytutu Badawczego Leśnictwa kieruje grupą roboczą ds. produktów drzewnych. Jego zdaniem istnieją „nieograniczone możliwości, gdy włączy się drewno do sektora zaawansowanych technologii, jak przemysł chemiczny czy energetyczny. Drewno jest giętkim materiałem, ale jego właściwości można jeszcze polepszyć, np. poprzez obróbkę termiczną lub prasowanie, co powoduje, że drewno staje się wodoodporne lub miękkie i plastyczne jak guma”.

Te tzw. modyfikowane produkty drzewne obecne są na rynku już od jakiegoś czasu, ale obecnie przewiduje się jeszcze większy postęp w dziedzinie produktów leśnych. Na przykład w wyniku zmieszania włókien ścieru drzewnego

i plastiku powstają termoplastyczne kompozyty, które biją rekordy pod względem wytrzymałości, także na rozciąganie. Zastosowanie tych produktów w przemyśle budowlanym jest oczywiste, a istnieje również wiele innych możliwości.

Interesującym przykładem komercyjnego przełomu w zastosowaniu tych innowacyjnych technologii opartych na drewnie jest nowy rodzaj gitary elektrycznej stworzony przez firmę Flaxwood z Joensuu we wschodniej Finlandii. Miasto to ma dobrą reputację pod względem wiedzy o leśnictwie a nowy model gitary doceniono za jego znakomite walory akustyczne.

Rozwój dóbr publicznych w obszarze środowiska naturalnego

W ramach projektu badawczego dotyczącego lasów profesor Bill Slee ze szkockiego Instytutu Macaulaya koordynuje

grupę roboczą ds. produktów nieдрzewnych, która bada możliwości w zakresie innowacji dla nowych produktów leśnych. „Wiemy, iż konsumenci zyskują coraz większą wiedzę na temat ochrony środowiska i społeczeństwo kładzie teraz większy nacisk na walory krajobrazowe europejskich lasów oraz ich potencjał pod kątem rekreacji i różnorodności biologicznej. Dlatego też nasza grupa badała, w jaki sposób sektory leśne UE mogą zwiększyć swoje starania na rzecz współpracy z wieloma grupami interesu. Ten rodzaj praktyki roboczej może dla wielu leśników stanowić innowację i jego zastosowanie wymaga wykraczania poza tradycyjnych partnerów nastawionych na produkcję” – wyjaśnia profesor Slee.

Wyniki inicjatywy „Leader”

W projekcie badawczym dotyczącym lasów stwierdzono, że podejście „Leader” oferuje przydatne modele współpracy. Podczas realizacji tego projektu utworzono specjalną podgrupę ds. inicjatywy „Leader”, która przeanalizowała 220 związanych z lasami inicjatyw „Leader” z Austrii, Finlandii, Niemiec, Portugalii i Szkocji. Wyniki badań wykazują, że podejście „Leader” zapewnia dobre wyniki w zakresie rozwoju i właściwie uwzględnia związane z nim ryzyko. Dlatego uważa się je za odpowiednie do promowania innowacyjności w sektorze leśnym wśród zainteresowanych stron zajmujących się zarówno produktami drzewnymi, jak i nieдрzewnymi.

Więcej informacji na temat tego projektu badawczego dotyczącego lasów można znaleźć na stronie www.boku.ac.at/coste51.

**Podsumowanie informacji
na temat obszarów wiejskich**

Międzynarodowe perspektywy dotyczące innowacji i kreatywności na obszarach wiejskich

Rozwój obszarów wiejskich i polityka w tej dziedzinie jest bardzo ważnym przedmiotem zainteresowania również poza UE, zarówno w mniej rozwiniętych krajach, w których przeważa produkcja rolna na potrzeby własne, a odpływ ludności odgrywa ważną rolę, jak i w krajach rozwiniętych, gdzie bardzo niska gęstość zaludnienia powoduje problemy z dostępem do nowoczesnych usług i potrzebę zróżnicowania gospodarki wiejskiej. Niektóre z innowacyjnych rozwiązań służących przezwyciężeniu tych problemów, które testuje się poza Europą, mogą być interesujące dla europejskich obszarów wiejskich mierzących się z podobnymi trudnościami i vice versa.

Jednym z najlepiej znanych przykładów polityki innowacyjności w rozwoju obszarów wiejskich UE jest podejście „Leader”, które jest wdrażane na całym świecie, co w rezultacie prowadzi do powstania wielu różnych podejść mieszanych i adaptacji. Inne rodzaje innowacyjnej polityki na rzecz obszarów wiejskich UE dotyczą kwestii zapewnienia dóbr publicznych poprzez środki rolno-środowiskowe. Te instrumenty polityki okazują się równie popularne w krajach poza UE.

Reszta świata także może podzielić się dość interesującymi doświadczeniami w zakresie innowacji na obszarach wiejskich. Kilka poniższych przykładów daje wyobrażenie na temat doświadczeń, które można czerpać z międzynarodowych koncepcji innowacyjności i kreatywności na obszarach wiejskich.

Ameryka Łacińska

W Ameryce Łacińskiej strategii rozwoju obszarów wiejskich dotyczą przede wszystkim kwestii ubóstwa i skupiają się na poprawie podstawowych warunków życia ludności wiejskiej. Dobrym przykładem poza Meksykiem jest Kostaryka. W tym państwie krajowy program rozwoju obszarów wiejskich opracowano

w 2003 r. i przewidziano w nim innowacyjne działania mające na celu przeniesienie nacisku z podejścia sektorowego na podejście w większym stopniu terytorialne.

Wziąwszy pod uwagę, że możliwości rozwoju obszarów wiejskich istnieją zarówno w sektorze rolniczym, jak i w sektorach nierolniczych, w programie przyjęto metodę międzysektorową i skupiono się na zwiększeniu twórczego potencjału obszarów wiejskich. Znaczenie priorytetowe ma utworzenie nowego systemu instytucjonalnego, który byłby zdolny połączyć sektor publiczny i prywatny, a także koordynować różne cele strategiczne krajowej polityki rozwoju obszarów wiejskich.

Organizacje międzynarodowe, takie jak Amerykański Bank Rozwoju, Organizacja ds. Wyżywienia i Rolnictwa Narodów Zjednoczonych i Bank Światowy, finansują ważne działania i innowacyjne praktyki w zakresie rozwoju obszarów wiejskich w podobny sposób, jak robi to UE. Promują one podejście terytorialne bardzo zbliżone do modelu „Leader”. Więcej informacji można znaleźć na następujących stronach internetowych: www.iadb.org, www.fao.org i www.worldbank.org.

Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju bada innowacyjne koncepcje polityczne w Meksyku i Chile oraz upowszechnia je w tych krajach. Więcej informacji można znaleźć w publikacji pt. „The new rural paradigm: policies and governance” (Nowy model rozwoju obszarów wiejskich: polityka i sposób rządzenia) na stronie: www.oecd.org/document/7/0,3343,en_2649_33735_37015431_1_1_1_1,00.html#chapter_2.

Więcej informacji na temat podejścia do problemu rozwoju obszarów wiejskich w Ameryce Łacińskiej, które opiera się na tworzeniu sieci kontaktów, można odnaleźć na stronie: www.rimisp.org. Sieć ta oferuje wiedzę ekspercką, publikacje, szkolenia dotyczące kształcenia na odległość oraz platformę wymiany innowacyjnych praktyk i rozwiązań politycznych pomiędzy krajami. Jej działania obejmują prace nad projektem dotyczącym kilku krajów Ameryki Łacińskiej, związane z polityką wykorzystywania tożsamości kulturowej jako czynnika pobudzającego rozwój obszarów wiejskich w tych krajach, a także prowadzony on-line kurs dotyczący kwestii migracji.

Australia

Kreatywne myślenie służące rozwojowi australijskich obszarów wiejskich można przedstawić na przykładzie programu Centrum Transakcji Rolniczych (ang. Rural Transaction Centre – RTC). Odzwierciedla on potrzeby obszarów wiejskich związane z dostępem do podstawowych usług, szczególnie na rozległych terenach słabo zaludnionego „buszu australijskiego”, gdzie utrzymanie rentowności przedsiębiorstw i usług dla społeczności pozostaje olbrzymim wyzwaniem.

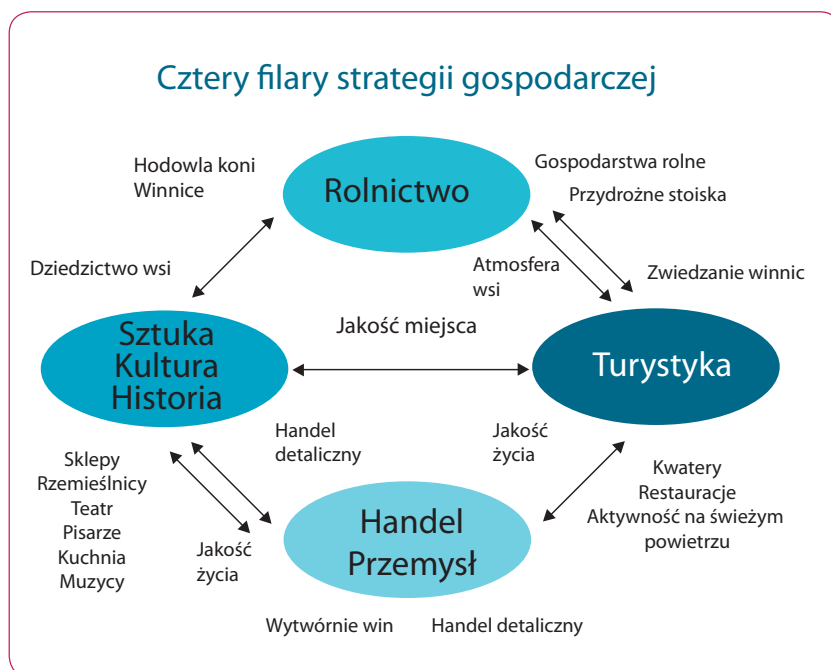
Od 1999 r. ponad 200 centrów transakcji rolniczych otrzymuje wsparcie za pośrednictwem wyspecjalizowanego programu, w ramach którego finansuje się budowę i utrzymanie tych centrów w miastach o liczbie mieszkańców poniżej 3000. W centrach tych świadczone są różne usługi subsydiowane krzyżowo, w tym usługi pocztowe i telekomunikacyjne, usługi administracji federalnej i lokalnej, usługi bankowe, ubezpieczenia i usługi sekretariatu. Centra organizują również przedsięwzięcia służące rozwojowi obszarów wiejskich, takie jak: szkolenia w zakresie rozwijania umiejętności, targi produktów lokalnych oraz wydarzenia społeczno-kulturalne.

Więcej informacji o australijskich centrach transakcji rolniczych można znaleźć na stronie: www.accessmylibrary.com/article-1G1-160582498/turning-isolation-advantage-regional.html.

Kanada

Należące do prowincji Ontario Hrabstwo Księcia Edwarda (Prince Edward County) chętnie reklamuje się jako „kwitnąca, kreatywna gospodarka wiejska”. Od późnych lat 70. XX w. wdrażana jest w nim zintegrowana strategia rozwoju gospodarczego, która koncentruje się na przyciąganiu artystów i poprawie „jakości miejsca”. Zawarte w strategii mechanizmy partnerstwa oparte są na wysokim stopniu integracji, co często wymaga działania w sposób mniej formalny. To podejście pomogło hrabstwu przyciągnąć do społeczności nowych ludzi, którzy wnoszą wkład w jego kwitnącą, kreatywną gospodarkę.

Długoterminowe zaangażowanie w kreatywność zadeklarowano w specjalnym samorządowym planie rozwoju kultury. Strategia ta stanowi podejście do terytorialnego rozwoju kulturalnego „ukierunkowane na potrzeby danego miejsca” i przedstawia ogólnie materialne zasoby kulturowe hrabstwa, a także „nie-materialne zasoby kulturalne”, które określają wyjątkową tożsamość społeczności. Na zamieszczonym poniżej rysunku przedstawiono schemat ilustrujący innowacyjną strategię Hrabstwa Księcia Edwarda, którą to hrabstwo wdraża, aby pomóc w pielęgnacji swojego samodzielnie stworzonego wizerunku „pierwszej kanadyjskiej kreatywnej gospodarki wiejskiej”.

Więcej informacji o podejściu „ukierunkowanym na potrzeby danego miejsca” można znaleźć w publikacji pt. „Reinventing Rural Policy” (Ponowne formułowanie polityki dotyczącej obszarów wiejskich) na stronie: www.oecd.org/dataoecd/18/9/37556607.pdf.

Więcej informacji o kanadyjskim Hrabstwie Księcia Edwarda należącym do prowincji Ontario można znaleźć na stronie:

www.pecounty.on.ca/government/corporate_services/economic_development/creative_economy/index.php.

Porównanie z UE

Porównując te przykłady i podobnego rodzaju podejścia z doświadczeniami UE w zakresie obszarów wiejskich, można zauważyć kilka podobieństw. Obejmują one przesunięcie nacisku na zintegrowane podejście, w którym uwzględnia się nowe priorytety, takie jak aspekty kulturalne, jako główne czynniki oddziaływania. To wymaga, aby struktury instytucjonalne wprowadzały innowacje oraz reagowały za pośrednictwem skoordynowanych systemów na zmiany i wyzwania, z którymi mierzą się obszary wiejskie.

Innym wspólnym wnioskiem, jaki wynika z praktyki związanej z rozwojem obszarów wiejskich w całej UE i poza nią, jest to, że innowacyjność często można wspomagać poprzez przyjęcie koncepcji „otwartego” społeczeństwa. W kreatywnym podejściu podkreśla się korzyści wynikające z dużej różnorodności społecznej i przyznaje się priorytet rozwojowi kulturalnemu. Zwrócono na to uwagę w przykładzie dotyczącym unijnego projektu „Przyszłość Alp”. W zaleceniach zawartych w 2008 r. w tym projekcie stwierdzono, że regionalne działania i perspektywy można rozszerzać jedynie wtedy, gdy „lokalne społeczeństwo i gospodarska są wystarczająco różnorodne, aby umożliwić osobom fizycznym podjęcie szerokiego zakresu działań (społecznych i gospodarczych)”.

Debata między organizacjami działającymi na rzecz rozwoju oraz prace naukowe dotyczące innowacyjności wskazują, że połączenie pluralizmu i różnorodności na ogół ma pozytywny wpływ na zdolność do innowacji i rozwoju. Z poglądem tym zgadzają się międzynarodowe organizacje niosące pomoc, które obecnie organizują dla personelu zajmującego się polityką i projektami szkolenia rozwijające umiejętności profesjonalnego „zarządzania różnorodnością”.

Takie działania mają na celu wzmocnienie zdolności do rozwiązywania problemów w zróżnicowanych grupach, a Scott Page, profesor systemów złożonych, politologii i ekonomii na Uniwersytecie

Michigan, podsumowując tę bliską relację, mówi: „różnorodność napędza innowacyjność”, a „innowacyjność potrzebuje odmiennego myślenia”.

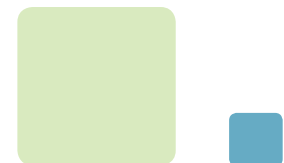
Wnioski

Ten krótki przegląd międzynarodowych doświadczeń dotyczących innowacji i kreatywności na obszarach wiejskich zwraca szczególną uwagę na jeden z kamieni węgielnych teorii innowacyjności, czyli na to, że wymiana doświadczeń stanowi wysoce skuteczne źródło zarówno inspiracji, jak i motywacji do innowacyjnych działań i kreatywnego myślenia.

Bardziej szczegółowa analiza międzynarodowych praktyk pokazuje niezwykły zasięg międzynarodowej twórczej wymiany doświadczeń w zakresie innowacyjnych działań ukierunkowanych szczególnie na obszary wiejskie i dowodzi, że w dziedzinie rozwoju obszarów wiejskich istnieje ogromny potencjał kreatywności i międzynarodowej wymiany dobrych praktyk.

Wymienione powyżej istotne wnioski obejmują znaczenie podejścia opartego na włączeniu społecznym w opracowywaniu projektów związanych z obszarami wiejskimi. Korzyści wynikające ze zintegrowanych działań terytorialnych są powszechne. Inne poruszone zagadnienia odnoszą się do pozytywnych wyników i synergii, które można osiągnąć dzięki stworzeniu nowych powiązań pomiędzy społecznościami i podmiotami wiejskimi, ponieważ pomagają one w utworzeniu platform wymiany wiedzy dla różnych grup partnerskich.

Ponadto połączenie myślenia twórczego wszystkich zainteresowanych stron, elastycznego podejścia strategicznego do usług wsparcia, wykorzystania nowych technik komunikacyjnych i nowoczesnych technologii oraz analizy możliwości realizacji wielu funkcji jednocześnie, może zapewnić szereg realnych możliwości rozwoju społeczności wiejskich na całym świecie.

European Commission
European Network for Rural Development

European Commission > Agriculture > Rural Development > ENRD

ENRD STRUCTURE NATIONAL RURAL NETWORKS LEADER EVALUATION OFF-ON NETWORK EVENTS CALENDAR

WELCOME TO THE European Network for Rural Development (ENRD)

Rural development is of special importance for the EU, and not least for all those living and working in rural areas. One of the key goals of the ENRD – and indeed the EU's rural development strategy – is to help bring rural communities closer together in order to improve the implementation of the Rural Development Policy. This means strengthening the flows of information and communication between the different levels of Europe's rural stakeholders. In turn this will encourage a greater and more efficient level of interaction and exchange of expertise in all areas of ENRD activity. In addition, it will also help to facilitate specific actions such as sharing of experience and evaluation of rural development policy.

Read more...

With this in mind, the new ENRD website incorporates a variety of features and rural development information. It also provides links to other relevant websites, at European, national and local levels.

One of these is the **European Evaluation Network for Rural Development** which is a distinct network within ENRD dealing specifically with evaluation issues, providing content development, support and guidance, and information and dissemination services to evaluation actors in Member States (administrators, RDP evaluators, academics/researchers) and to the Commission.

In the near future interactive tools will also be available like for example data bases, search tools or an exchange platform.

EVENTS CALENDAR
Check the latest event information.

NETWORK MEETINGS
National Rural Network (NRT) meetings allow for regular contact between networks in order to discuss common issues and challenges. The first of these meetings took place in Brussels on November 27th 2008, the sixth meeting took place in Budapest on September 16th and 17th 2009.

COMMITTEES
The next **Leader Subcommittee** meeting has been scheduled for the 12/1/2009 (to be confirmed).
The next **Coordination committee** meeting has been scheduled for the 01/2/2009 (to be confirmed).

You might also like:
CONTACTS Who's Who
NEWSLETTER Eur@News
MEDIA Official Logo

Strona internetowa

Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

<http://enrd.ec.europa.eu>

